

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

BYELORUSSIAN THOUGHT

ГРАМАДЗКА-ПАЛІТЫЧНЫ
І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСАПІС

№ 2

ЧЭРВЕНЬ 1961 Г.

НЬЮ-ЁРК

САУТ РЫВЭР

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

BYELORUSSIAN THOUGHT

ГРАМАДЗКА-ПАЛІТЫЧНЫ і ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСАПІС

Год выд. 2

ЧЫРВЕНЬ 1961 г.

№. 2

С. КОУШ

САКАВІКОВЫ АКТ У ПЭРСПЭКТЫВЕ ЧАСУ

У ацэне здарэньняў крытэрыем меры зьяўляецца час: шмат якія здарэнікі ён згладжвае і памяці людзей і народаў і, наадварот, некаторыя падзеі ўзвышае і ўпрыгожвае.

Ёсьць такія здарэніні, пра якія чалавеку забыцца нельга. Чым далей адыходзяць у нябіт тыя здарэніні, тым прыгажэйшымі яны становяцца людзям. Прыйожы малюнак можна ацаніць толькі з адлегласці, у пэрспэктыве. Падобна да гэтага і вялікае здарэніне ацэніваецца па-запрауднаму толькі з адлегласці, у рэтроспэктыве часу. У кожнага з нас маюцца такія здарэніні, пра якія нельга забыцца. У сіняве прамінулых дзён яны зіхаціць нягаснучым съявлом нязвяшчае красы: вобраз маткі, вобразы юнацтва, расыпраючая грудзі радасць першага кахання, бесклапотнасць маладосці, — іх нязлічыш у кожным канкрэтным выпадку. У кожнага з нас ёсьць у съведамасці съятое съятых, дзе ён перахоўвае толькі яму ведамыя, непадробна прыгожыя вобразы мінуллага. Гэта съвет асабістых адчуванняў кожнага з нас.

Але ўва ўсіх нас разам узятых ёсьць супольнае здарэніне, якое мы з богабойнай пашанай перахоўваем у скарбніцы нашае памяці — гэта ўспамін аб 25 сакавіку 1918 г., калі ў столічным горадзе Менску была абвешчана Незалежнасць Беларусі. Чым далей гэтае здарэніне аддаляецца ад нас у часе, тым большым яно становіцца ў ягонай сутнасці. Як небасяжная гары зіхаціць у праменях сонца ў арамністай далечы, так сама Акт 25 Сакавіка 1918 г. гарыць нягаснучым съявлом незалежніцкіх ідэяў, якія ён абвесціў для Беларускага Народу 43 гады таму назад.

У змаганыні Беларускага Народу за незалежнасць прамінулі гады. Гэта былі гады трывогаў і надзеяў: дні съвіталі пад грукат гарматаў, а вячэрнія зымярканыні зыліваліся з водблескам пажараў. Дзіве ўсясьветныя войны ды самая крывавая ў гісторыі чалавецтва рэвалюцыя зрабіліся зъместам гэтих 43-х гадоў, якія аддзяляюць нас ад Вялікага Сакавіка беларускага гісторыі. На фоне гэтых вялізарных у сусьветным маштабе катаклізмаў, Беларусы рабілі па-своему вялізарную работу на ніве палітычна-нацыянальнага адраджэння бацькаўшчыны. Уся съветныя катаклізмы не засланілі сваёй велічынёй беларускага нацыянальнага гарызонту. Яны, тыя катаклізмы, былі толькі плошчай, у якой беларускі народ вырашаў сваю нацыянальную проблему. Вырашаў па-рознаму тактычна, у залежнасці ад розных абставінаў, але заўсёды ў адным напрамку — да Незалежнасці Беларусі. Толькі ў гэтым напрамку ішла дзейнасць беларускіх адраджэнцаў у пе-радакавіковы пэрыяд і пасля Сакавіка.

Сакавік — гэта не выпадковае здарэніне. Ён — рэзультат тытанічнага высліку некалькіх генерацыяў піянераў беларускага адраджэння. Сакавіковы Акт беларускага народу — гэта, маўляў, дасыпелы плод, які ўпаў на беларускі грунт з беларускага дрэва. Толькі скарыстаць з гэтага плоду Беларусам не давялося, бо яго ад нас адабралі чужынцы, які ад біраюць і ўсе плады нашага краю. Узамен-жа за на шыя поўнавартасныя прадукты матэрыяльнае і духове культуры, нас кормяць эрэцам. Адабраўшы ад нас незалежнасць, абвешчаную Актам 25 сакавіка 1918 г., чужынцы кінулі нам хвалышыўку незалежнасці — Беларускую Савецкую Сацыялістычную

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

ю Рэспубліку: беларускую рэспубліку та форме, а расійскую калённю па зъвесту. Але беларускі народ не пагадзіўся з бальшавіцкім статусам, 43 гады пасьля сакавіка ўвайшлі з пазыціяў поўнае дзяржаўнае незалежнасці бацькаўшчыны. Слуцкае, Віліскія ды шмат іншых меншых паўстанняў супроць бальшавікоў, працэс Юрыя Лістапада і тых, што з ім, ува ўсходній Беларусі ды працэс Грамады ў заходній, барацьба нацдэмаў у Менску і змаганье беларускіх партыяў і арганізацыяў у Вільсі, нарашце, Другі Усебеларускі Кангрэс зляўлюцца вехамі беларускага крыжовага шляху да незалежнасці.

Беларускі народ зрабіў усё, што ад яго залежала, каб здабыць незалежнасць, аднак, у выніку не залежных ад яго прычынаў, яе, гэтае незалежнасці, ня мае. Але праблема незалежнасці Беларусі, як рэзультат беларускага змагання, паставлена на парадак дня ў міжнародным пляне. Вырашаць яе давядзеца, не залежна ад таго, падабаецца гэта камуны, ці не. Яе — беларускага праблемы — уже не лъга абыходзіць моўчкі, гэтаксама, як нельга пахаваць у архівах гісторыі памяць пра Усебеларускі Кангрэс, бо такія здарэнні, як Акт Абвешчання Незалежнасці Беларусі 25 сакавіка 1918 г. і пацверджанье гэтага Акту 27 чэрвеня 1944 г. Другім Усебеларускім Кангрэсам, ня сціраюцца ў памяці людзкай. Такія здарэнні жывуць, як сымбалі, разам з народам. Вырашаць беларускае пытанье паводле рэцэпту сумнае памяці расійскае чорнае сотні ўжо нельга. Казаць, што беларускае праблемы ня было, няма і ня будзе, ня можна. Беларуская палітычная праблема, як мы сказаі вышэй, паставлена на парадак дня. Маўчаць пра яе, робячы выгляд, быццам яе няма, не магчыма, бо яе вырашыць трэба. Вось-же, ворагі беларушчыны розных масыцей і вырашаюць нашу палітычную праблему па-своему, па дыходзачы да яе з разных бакоў; але мэтакіраванасць ува ўсіх іх адна: вырашыць беларускае пытанье ў якім хочаце пляне, толькі ня ў пляне дзяржаўнае незалежнасці. Так сама яе вырашаюць і бальшавікі. Фармальная яны даюць беларусам быццам усё: беларускую рэспубліку, але без незалежнасці Беларусі; беларускі друж, але без беларускага літаратуры, беларускую школу, але без беларускага нацыянальнага ўзгледавання; беларускі тэатр, але без беларускага мастацтва і г. д. У выніку ўсіе бальшавіцкае нацыянальнае палітыкі атрымоўваеца нацыянальная кастрацыя беларускага народу.

Новы прарок бальшавізму Мікіта Хрущоў у ягонай вандроўцы ў краіны вольнага съвету расказвае наўгуним людзям байкі пра поўную нацыянальную свабоду для ўсіх падсавецкіх нацыяў, уключча-

ючы і беларусаў. Ён стараецца даказаць съвету, быццам пасль съмерці Сталіна там шмат што зъмянілася. Але нам ведама, што сутнасць камунізму не зъмяніеца. Можа зъмяніцца толькі тактыка. Бясконцыны тырады обэрбальшавіка Хрушчова пра дух згоды і ўзаемнага зразумення мала како зманваюць, бо куды б ні паказаўся бальшавік і ў які-б вонраткі ён ні апранаўся — ад яго заўсёды і ўсюды нясе духам съмерці, смуродам мярцвецкага раскладу. Для нас, беларусаў, хрушчоўскі душок ня можа падмяніць духу 25 сакавіка.

Духі тварцоў сакавікага Акту лунаюць паміж намі, хоць большасць з іх адыйшла ў іншы съвет. Німа паміж намі Лёсіка, Варонкі, Шылы, але іх запавет жыве. Тоё, што 43 гады таму назад Язэп Лёсік сказаў радным БНР, датычыць кожнага з нас сягоныня. Вось тыя прыгожыя, вечна маладыя, як вечна маладая ясна, слова:

“Вашыя съвечкі запаленыя, і вы становіцесь яго сталамі беларускага справы. Цяпер, як ясныя зоркі, разыйдзеца вы па Беларусі, каб панесыці з сабою вялікую радасць аб ўваскрасеніі яе. Вы скажаце беларускаму народу, што Айчына яго ўваскросла, што ўжо разьбіта дамавіна яго і далёка адкінуты ка мень ад гробу яго. Вы скажаце, што Беларусь жыла, жыве і будзе жыць, і што недалёка ўжо Абяцаная Зямля Яе.”

Пасль ўваскрасенія Хрыста, наступіла пара мучаніцтва тых, хто ў Яго верыў, Пасль абвешчання незалежнасці Беларусі, пачалося нячуванае дагэтуль зынішчэнне беларусаў. У крыўі беларускай ворагі беларушчыны стараліся ўтапіць ідэю незалежнасці Беларусі, але не далі рады. Ува ўсе канцы зямное кулі пайшли пілігрымы беларускае незалежнасці, нясучы з сабою запаветы Сакавіка. А запавет Сакавіка сфармульваны коратка і ясна: “З гэтага моманту Беларуская Народная Рэспубліка забяшчаецца незалежнай і вольнай дзяржавай. Народы Беларусі самі праз свой Устаноўчы Сойм настановіць аб прышлых дзяржаўных сувязях Беларусі. У сілу гэтага іубіція сваю важнасць дагэтуль шнія дзяржаўныя сувязі, ягія далі магчымасць чужому ўраду ад імя Беларусі падпісаць у Егерасці трактат, якім былі падзелены на часткі беларускі народ і край...”

Карацей ды ясьнай сказаць нельга. У гэтай вялікай яснасці і заключаецца значэнне Акту 25 Сакавіка, бо ён, гэты Акт, сфармульваў мэту беларускага незалежніцкага руху. Вось з увагі на павагу падзеі, беларуская грамадзкасць ува ўсім съвеце і адзначае яе ўрачыстымі акадэміямі кожны год. У беларусаў, як і ў кожнае жывое нацы, мающца розныя сямейныя разыходжанні, але ў ацэнке Сакавіка Акту мы аднадумны. Той, хто ня признае паства-

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

новаў Сакавіка, ня можа прэтэндаваць на імя незалежніка, бо адмаўляе базіс нашае незалежнасці. Пры гэтым, нельга стаяць на пазыцыі Акту 25 сакавіка толькі фармальная і быць фэдэралістым або непрадрашэцам у той самы час. Акт 25 сакавіка прадрашыў у 1918 г.. тое, чаго ня могуць верашыць га-

бінэтныя палітыкі і сяньняшняга дня.

Мы гатовы весьці гутаркі з усімі нашымі суседзямі: палякамі, расійцамі, літвінамі, украінцамі, латышамі. Але ў аснову нашых гутарак мы кладзем прынцып Акту 25 сакавіка 1918 г., гэта значыць, прынцып дзяржаўнае незалежнасці Беларусі.

(Працяг на бач. 7)

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАУНЫ ЎБІЛЕЙ

У 1961 Г.

Беларускія арганізацыі, якія існуюць у вольным съвеце, урачыста адзначалі 43-ю гадавіну акту праклямациі незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі з дня 25 сакавіка 1918 г. у Менску. Паасобны прадстаунікі ўрадаў у некаторых краінах ушанавалі і падтрымалі нацыянальна-вызвольныя імкненія беарускага народу.

У Англіі, Канадзе, Аўстраліі, ЗША, Заходній Нямеччыне, Францыі, Бэльгіі, Гішпаніі ды іншых краінах адбыліся прысьвечаныя гэтаму юбілею акаадэміі, багаслужэнні, паседжаньчі, выступленыні па радыё, прамовы кангрэсменаў у Кангрэсе; былі выдадзеныя адумысловыя праклямациі прадстаунікамі ўрадаў — губэрнатарамі і мэрамі гарадоў; на гарадзкіх ратушах былі вывешаныя побач з амэрыканскімі беларускія нацыянальныя сцягі і г. д.

У ЗША дзень 25 сакавіка быў праклямаваны за Беларускі Дзень незалежнасці губэрнатарамі штатаў: Нью-Ёрку — Нэльсонам Рокфэлерам, Нью Джэрзі — Робэртам Мэйнарам, Огайо — Міхаілам ДіСалле і інш., а таксама шэрагам мэраў гарадоў.

У Кангрэсе ў Вашынгтоне ў паасобныя дні, пачынаючы ад 21 сакавіка і канчаючы 10 красавіка, выступалі з прамовамі ў абароне паняволенага Савецкай Расіяй беларускага народу і з падтрымкай яго выз-

валенъня сэнатары: Франк Ляўшэ і Кеннэт Кітынг ды кангрэсмены: Гленард Ліпскомб, Пётра Родіно, Джан Дінгелл, Дамінік Даніельс, Абрагам Мультэр, Корнэліус Галлагэр, Эвэрэт Дірксэн, Аллот, Эмілю Доддараю, Рональд Лібонаті, Віктар Анфусо, Вільям Рыян, Шарль Ельсон, Франк Бэкер, Сэймур Гальпэрн і Самуэль Страттон. Усе гэтыя выступленыя апублікованы ў Кангрэсавым Рэкордзе.

У ЗША адбыліся масавыя юбілейныя акаадэміі беларусаў, пры ўдзеле ўрадавых прадстаўнікоў і прадстаўнікоў міжнацыянальных і іншанацыянальных арганізацый, у гарадох: Нью-Ёрку, Чыкаго, Кліўленд, Лёс Анжэлес і інш.

У Пуэбло, Колёрадо, дзень 25 сакавіка быў адзначаны грамадой амэрыканскіх сымпатыкаў беларускага вызваленъня: адвакатаў, бюровых працаўнікоў і інш., сярод якіх было толькі двух беларусаў. Сход пра водзіў амэрыканскі съвтар Першай Кангрэгациі Царквы а. В. Аллен. Дзьве радыёстанцыі падалі кароткія інфармацыі аб падзеях 25 сакавіка 1918 г. і адыгралі беларускія нацыянальныя гімн і беларускія нацыянальныя песні. Мясцовая амэрыканская газэта зъмесьціла інфармацыі артыкул абеларускага народу.

У Кангрэсе ў Вашынгтоне ў паасобныя дні, пачынаючы ад 21 сакавіка і канчаючы 10 красавіка, выступалі з прамовамі ў абароне паняволенага Савецкай Расіяй беларускага народу і з падтрымкай яго выз-

PROCLAMATION**STATE OF NEW YORK
EXECUTIVE CHAMBER**

In 1917 the first all Byelorussian Congress convened in Minsk. The assembly was attacked and dispersed by the Red army. Later, on March 25, 1918 the Council of the Byelorussian Democratic Republic proclaimed independence. Their independence was short-lived, but March twenty-fifth has been commemorated ever since by Byelorussians in all free countries.

In 1944, representatives of Byelorussia again assembled at a Congress in Minsk, only to see history repeated. Independence was proclaimed and again destroyed by Soviet arms.

The people in Byelorussia today are subjected to the same oppression as the other captive nations. Like the others, they live for the day when the conqueror's yoke can be thrown off, and with their brothers who live among us, they can breathe the dignifying air of freedom. It is altogether fit and proper that we extend our sympathetic support.

NOW, THEREFORE, I, Nelson A. Rockefeller, Governor of the State of New York, do hereby proclaim March 25, 1961, as

BYELORUSSIAN INDEPENDENCE DAY

in New York State.

(Seal)

GIVEN under my hand and the Privy Seal of the State at the Capitol in the City of Albany this twentieth day of March in the year of our Lord one thousand nine hundred and sixty-one

(Signed) Nelson A. Rockefeller

BY THE GOVERNOR(Signed) William J. Ronan
Secretary to the Governor

RELEASE: March 20, 1961

PROCLAMATION

WHEREAS, on the 25th day of March, 1918, Byelorussia was proclaimed by its democratically elected National Assembly as a free and independent republic; and

WHEREAS, despite the fact that this republic fell under the conquest by force of arms of the Russian Communists, the resistance of the Byelorussian people to this regime never ceased and millions of Byelorussian patriots are still hoping to regain national independence and democracy for their homeland; and

WHEREAS, the resistance of the Byelorussian people is an inspiration to lovers of freedom and democracy everywhere and deserves the sympathy and moral and material support of the entire free world; and

WHEREAS, thousands of American citizens of Byelorussian birth or ancestry, now re-

siding in New Jersey, are commemorating the 43rd anniversary of the proclamation of the independence of the Byelorussian National Republic;

NOW, THEREFORE, I, ROBERT B. MEYNER, Governor of the State of New Jersey, do hereby proclaim

SATURDAY, MARCH 25 1961

AS

BYELORUSSIAN DAY

in the State of New Jersey, and request the appropriate observance of the occasion.

GIVEN, under my hand and the Great Seal of the State of New Jersey, this twenty-sixth day of March in the year of Our Lord one thousand nine hundred and sixiy-one, and in the Independence of the United States, the one hundred and eighty-fifth.

(s) Robert B. Meyner
Governor

BY THE GOVERNOR:

(s) Edward J. Patten
Secretary of State

STATE OF OHIO

Executive Department

Office of the Governor

COLUMBUS

PROCLAMATION**BYELORUSSIAN DAY**

MARCH 26, 1961

WHEREAS, the Byelorussian people all over the world and American people of Byelorussian origin in Ohio will celebrate the 43rd anniversary of the independence of Byelorussia on March 26, 1961; and

WHEREAS, Americans of Byelorussian descent are observing this date by reasserting their belief in freedom for all people and reaffirming their conviction that tyranny and despotism cannot long prevail where man so believes; and

WHEREAS, it is universally recognized that the resistance of the brave and patriotic Byelorussian people to communistic totalitarianism has never waned:

NOW, THEREFORE, I, Michael V. DiSalle, Governor of the State of Ohio, do hereby

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

proclaim, Sunday, March 26, as BYELORUSSIAN DAY in Ohio, and urge all citizens of the State to join with those of Byelorussian descent in appropriately and suitably noting this date and the great significance which it has, especially for the Byelorussian people.

IN WITNESS WHEREOF,
I have hereunto subscribed my name and caused the Great Seal of the State of Ohio to be affixed at Columbus, this day of March, in the Year of Our Lord, One Thousand Nine Hundred and Sixty One.
(Signed) Michael V. DiSalle
Governor

CITY OF CLEVELAND
Legislative Department
CITY HALL

March 25, 1961

RESOLUTION No. 753—61
By Messrs. Brooks, Dempsey and Bilinski

WHEREAS, on Saturday, March 25, 1961, Americans of Byelorussian descent and Byelorussian Immigrants who live in the State of Ohio and who are organized in their respective organizations will commemorate the Forty-Third Anniversary of the national independence of their homeland through special prayers in their churches and through concerts; and

WHEREAS, in 1795, Byelorussia was, by force of arms, conquered and annexed to Russia; from that time on the Byelorussian People have suffered a heavy yoke under the Russian Colonial Regime, while their religion and culture have been severely persecuted, and began to struggle for their freedom and independence; and

WHEREAS, the Byelorussian People in the homeland as well as the Byelorussian Refugees, and Americans of Byelorussian descent want to see Byelorussia free and independent, liberated from the horrors upon them by Communist Russia; and

WHEREAS, the Byelorussian Soviet Socialist Republic, created by Soviet Russia in 1919 is a fiction for propaganda purposes only, the State a province of Russia, ruled by Moscow; and

WHEREAS, the Byelorussian People have not a possibility to express their will and are subjected to national persecution, social oppression and economic exploitation for the benefit of Russia; this policy of the Soviets being performed with continuous terror; and

WHEREAS, the desires and aims of the Byelorussian People in Byelorussia as well as the Byelorussians in emigration, and of the Americans of Byelorussian extraction are common and they want to see Byelorussia free and independent, liberated from the terrible slavery exerted by Communistic Russia; and

WHEREAS, the Byelorussian People will never cease to fight for their freedom and national independence which was proclaimed by the Act of March 25, 1918, and reaffirmed by the All-Byelorussian Congress in 1944; and

WHEREAS, the day of March 25 is being celebrated by the Byelorussians in all free countries as a symbol of liberation; and

WHEREAS, America, which brightly burns the lamp of democracy, has, since its birth,

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

provided inspiration to the down-trodden of all countries to fight for their God-given right to live as free men in a free world; now, therefore,

BE IT RESOLVED, That this Council expresses and records its support for the Byelorussian People in their struggle against Communism and upon the hope that soon the Republic of Byelorussia will take its rightfull place among the free nations of the world,

BE IT FURTHER RESOLVED, That the Clerk of Council be and hereby is requested to transmit a copy of this resolution to Captain John S. Hovsha, Commander, Byelorussian Liberation Front.

Adopted March 20, 1961

Jack P. Russell, President of Council
Harvey B. Atkins, Acting Clerk of Council

(Seal) Approved by MAYOR Anthony J. Celebrezze, March 21, 1961

I, Harvey B. Atkins, Acting Clerk of Council of the City of Cleveland, do hereby certify that the foregoing is a true and correct copy of Resolution No. 753-

61, adopted by the Council of Cleveland, March 20, 1961.

WITNESS my hand and seal at Cleveland, Ohio, this Twenty-second day of March, 1961.

(Signed) Harvey B. Atkins

Acting Clerk of Council of the City of Cleveland

* * *

(City of Los Angeles
Founded 1781-Seal)

OFFICE OF THE MAYOR
CITY HALL
LOS ANGELES 12, CALIFORNIA

March 24, 1961

GREETINGS:

I am happy to send my good wishes to Americans of Byelorussian descent who are meeting in Los Angeles to keep alive the flame of liberty for their brethren who are captives in their native lands.

Every freedom-loving citizen of Los Angeles prays with you that your relatives and friends abroad will one day again know the feeling of independence, liberty and justice.

Sincerely yours,
(Signed) Norris Poulson
Mayor

САКАВІКОВЫ АКТ У ПЭРСПЭКТЫВЕ ЧАСУ

(Працяг з 3 бач.)

Мы адзіны з кожным народам у ягонай барацьбе з русі. Наша варожасць да камунізму — гэта не большавікамі, але мы супроць кожнага імперыялізму, пагражжаючага дзяржавай незалежнасці Беларусі, плятанічнае пачуцьцё, а реальная палітычна пляцформа з праграмай мінімум — незалежнасць Беларусі.

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

руси. Камуністычны імпэрыялізм мы лічым злом глë-
бальнаага памеру, але расійскі ці іншы імпэрыялізм
мы лічым съмяротнай небясьпекай незалежнасыці
Беларусі і будзем змагацца з ім, бо гэтага ад нас вы
магае Акт 25 Сакавіка.

Вялікі прэзыдэнт Злучаных Штатаў Паўночнае
Амёрыкі Абрахам Лінкольн сказаў, што нацыя ня
можа быць напалову вольнай і напалову паняволенай.
Так сама і барацьба беларускага народу за воль-
насць, ня можа быць толькі напалову барацьбой.
Калі мы змагаемся за вольнасць, дык разумеем яе
так, як гэта сфармулявалі творцы Акту 25 Сакавіка.
Вось таму мы і адкідаем усякія пайсродкі і стам на
пазіцыі поўнае незалежнасці Беларусі. Так, всра-
гам нумар 1 лічым камуністаў, але пасыля звязрэн-
ня бальшавіцкае ўлады мы будзем змнгацца суп-
роць кожнага, хто захоча паняволіць Беларусь. За-
даньнем беларускага грамадзкасці ўва ўсім съвеце
зьяўляецца папулярызацыя гэтага праўды. Камунізм
— гэта міжнародная сіла, і змагацца з ёю трэба і
можна толькі ў міжнародным маштабе. Аб гэтым
съвет ужо ведае і глядзець ворагу ў твар павінен,
не залежна ад таго, падабаеца гэта, ці не. Але
съвет павінен ведаць і аб tym, што ў інтэрэсах яго-
ж самога зьяўляецца рэстаўрацыя поўнае дзяржа-
нае незалежнасці паняволеных бальшавіцкім імпэ-
рыялізмам народаў, а значыць і беларускага. Калі
мы гаворым пра рэстаўрацыю незалежнасці Бела-
русі, дык маём на ўвазе незалежнасць, абвешчаную
Актам 25 сакавіка 1918 г. Усякае іншае выра-
шэнне справы будзе палаўніным і карысці нікому
не прынясе.

Сорак тры гады таму назад Язэп Лёсік, чые сло-
вы мы цытавалі вышэй, заклікаў радных БНР ісці
у народ і сказаць яму, што Беларусь жыве. Прима-
ючы пад увагу зъмененуы аbstавіны ўва ўсім съвеце
і нашы беларускія, нам даводзіцца ўспрыніць зак-
лік Старшыні гістарычнае Рады БНР шырэй: пра-
ду пра жывую Беларусь мы павінны нісці ў цэлы
съвет. Трэба гаварыць ніспынна аб tym, што Бела-
русь жыве, што беларусы жывучая нацыя, якое ня
зънішчылі вякі няволі. Папулярызація ідэі незалеж-
насці Беларусі ўва ўсіх краінах вольнага съвету—
вельмі важная справа.

У выніку тэхнічнага прагрэсу адлегласці на
зямной кулі зъменішыліся. З гэтага выплывае сама-
зразумелая пасыядоўнасць, што справы, якія не-
калькі дзесяткаў гадоў таму назад лічыліся лёкаль-
нымі, зараз зрабіліся агульналюдzkімі. Палітычная
геаграфія падлягае рэвізіі. Пад увагу бяруцца ня
толькі мясцовыя меркаваныні, але дамінуючым фак-
тарам становіцца меркаваныні агульналюдзкага ха-

рактару. Прыклады гэтага знайдзенія штодзённа ў га-
зетах. На нашых вачах вырастает наддзяржаўны
дзеянік — Аб'яднаныя Нациі, ка карысць якога
паасобныя народы для сваёй-жа карысці зракаю-
ца некаторых атрыбутоў. Беларускі незалежніцкі
рух павінен з гэтым лічыцца. У съвіtle нова склада-
ючыхся аbstавінаў, пытаныне дзяржаўнае сувэрэн-
насці Беларусі будзе вырашашца ня толькі ў лёкаль-
ным пляне беларуска-расійскіх, ці беларуска-поль-
скіх дачыненіяў. Вельмі паважным, а можа быць і
вырашаючым у гэтай справе, стане голас вонкавага
съвету, а перыд усім голас Амёрыкі. Бось чаму на-
ша прысутнасць у вольным съвеце такая важная.

Перад беларускай эміграцыяй, а перш за ўсё пе-
рад выхадцамі з Беларусі у Амёрыцы, вялікія маг-
чымасці. Іх толькі трэба выкарыстаць, як сълед
Справу з гэтым магчымасцяў здаюць сабе і нашы
ворагі — бальшавікі. Не здарма-ж яны трацяць час
і грышы на тое, каб здэзырэнтаваць эміграцыйную
масу ды заманіць назад за зялезнou заслону як ма-
га больш выхадцаў, каб там іх зънішчыць фізычна.
І гэта не выпадкова: злачынец найболыш баіцца
съведкаў свайго злачыну, а такім съведкамі бальшавіцкіх
злачынаў зьяўляюцца выхадцы з ашараў, а-
купаваных сяньня саветамі. Наша прысутнасць на
гэты бок зялезнou заслону зьяўляецца вельмі важ-
ным фактам. Сама гэтая прысутнасць зьяўляецца
прапагадай справы, за якую мы змагаліся там, на
баіццаўшыне, і ў якую верым тут. Так, бальшавікі
дацэнтаваюць небясьпеку, якою для іх зьяўляецца э-
міграцыя.

Няхай сабе антыбальшавіцкая эміграцыя і рась-
цярушана ў сілу розных прычынаў, тым ня менш
для камуністычнага рэжыму яна ўяўляе сабою па-
грозу. Весь таму бальшавіцкія верхаводы і змагаю-
ца супроць нас рознымі сродкамі, як правакацыя,
дэмаралізацыя, забойства. Найболыш хісткую частку
эміграцыі дэмаралізуюць хлусульваю прапагандою
тыпу лістовак “За вяртанье на радзіму”, або “Го-
лас Радзімы”. Тых, каго нельга здэмаралізаваць,
правакаюць, як гэта здарылася на нашых вачах у
Францыі, або проста хапаюць гвалтам, як генэрала
Кутепава, ці забіваюць, як Троцкага. Бальшавікі
з намі змагаюцца не на жыццё, а на смерць. Ві-
даць, сам обэрбальшавік Хрушчоў паабяцаў фран-
цузам нейкія канцэсіі за зъніволенуе лідараў анты-
камуністычнае эміграцыі на Корсіцы; і, трэба ду-
маць, што гэта немалыя канцэсіі, калі французскі
уряд зрабіў такі ганебны крок. Факт гаворыць сам
за сябе: бальшавікі ў нашай асобе бачаць для сябе
вялікую пагрозу, і за галаву палітычнае эміграцыі
гатовы плаціць вялікую цану. Гэта съведчыць аб tym,

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

што наша антыкамуністычнае дзейнасць не пайши-
ла на марна.

Ліцьвіны Амёрыкі згулялі вельмі паважную ро-
лю ў справе стварэння Літоўскае дзяржавы пасля
першага ўсясьветнае вайны. Замежныя ўрады бал-
тыцкіх дзяржаваў яшчэ і сяньня рэпрэзэнтуюць свае
народы. Вольны съвет з імі лічыцца больш, чым на-

палову афіцыйна. Беларусам Амёрыкі суджана згу-
ляць вельмі сур'ёзную ролю ў будучым вырашэнні
беларускага праблемы, якая, як мы сказаілі вышэй,
зрабілася праблемай міжнароднай. Вялізныя магчы-
масці ляжаць перад намі, і мы іх павінны выкары-
стаць. Гэта — наш абавязак перад баіццаўшчынай,
як доўг за скарб дзяяніц мінулых. Чым зъяўляецца
тэй скарб, гаворыць Колас:

Ад роднае зямлі, ад гоману бароў,
Ад казак вечарсў,
Ад песень дудароў,
Ад съветлых воблікаў закінутых дзяцей,
Ад шолаху начэй,
Ад тысячы ніцей,
З якіх аснована і выткана жыцьё
І злучана быцьцё і нябыцьцё,
Зъбіраўся скарб.

(Прадслоўе да “Сымона Музыкі”).

За тыя тысячы ніцей, з якіх аснована і выткана
наша быцьцё, мы вінаваты цудадзейнай ткальлі, імя
якой — Беларусь.

Гаворачы пра доўг перад айчынай, я дазволю
сабе яшчэ раз паклікацца на Якуба Коласа, які ск-
азаў:

То доўг прад народам, тоўг разуменьня,
Люс зачэрпалі мы з роднага скарбу душы самабытнай
І з скарбу яго мазалёў.

Здараеца так, што кожны з нас у мітусні што-
дзённых клопатаў забываеца пра той вялікі доўг.
Дык-жя патое і патрэбны такі дні, як сяньняшні са-
кавікі, каб прыпомніць абавязак. При кожнай на-
годзе і на кожным месцы памятайма пра тое, што
мы беларусы. Служэнне вялікай справе вымагае
вялікай станоўкы. Прыкладам настойлівасці ня-
хай нам паслужыць Катон — сэнатар Рымскага рэ-
спублікі. Прыходзячы на паседжанні сэнату, ён
прыносіў галінку вінаграду з карфагенскіх садоў,
як сымбаль росту эканамічнае магутнасці Карфа-
гену, магутнасці, якая пагражала Рыму. У кожнай
сваёй прамове Катон казаў: “Карфаген павінен
быць зънішчаны”. І гэта сталася: Карфаген зъніш-
чылі.

Не вінаграднае суквецце, а вестку пра сълёзы
людзкіх і людзкую нядолю мы, выхадцы з камуніс-
тычнае імпэрыі, прынесылі ў вольны съвет; вестку
пра растучую магутнасць гэнія разбурэння —

бальшавізму, што расыце за кошт тых сълёз і нядолі.
З настойлівасцю рымскага сэнатара хай кожны з
нас гаворыць пра неабходнасць зънішчэння баль-
шавіцкае імпэрыі, і наш голас будзе пачуты, бо лю-
дзям дадзены вушы патое, каб слухаць.

Дарма, што сягоння ў сталічным горадзе Мен-
ску заселі намеснікі чырвонага Крамля і трызну гуч-
ную спраўляюць па нашым краі. Дарма, што чырво-
ныя палотнішчы палошчуцца ў сонцы беларускага
вясны. Прыдзе пара — ды яна ўжо ідзе — калі ўла-
ду ў родны краі вазьме беларус. Гэта будзе, бо
гэта хоча Беларускі Народ і гэта гэта вымагае пра-
да. Мы верым у незалежнасць Беларусі, мы ве-
рым, што дзень яе вызвалення ўжо блізка. Вера —
вялікая сіла, яна вядзе на штурм найвялікшых цвя-
рдняў. Вера Беларускага Народу ў перымогу ідэі
незалежнасці зъяўляеца зарука таго, што ЖЫ-
ВЕ БЕЛАРУСЬ.

ДА ГІСТОРЫИ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ ДАЧЫНЕНЬНЯУ НА БЕЛАРУСІ

(З матар'ялаў, падрыхтаваных для Камісіі Амэрыканскага Конгрэсу, пад старшынствам Ч. Керстэна, па справе камуністычнай агрэсіі, 1954 г.)

Я — беларускі настаўнік, народжаны ў Віленскай губэрні. Жывучы на бацькаўшчыне да 1944 г., я працаў і змагаўся за самастойнасць Беларусі супроты польскай і савецкай-расейскай акупацыі. З прычыны акупацыі Беларусі савецкім арміямі, у 1944 г. я быў змушаны эміграваць у Нямеччыну, адтуль у Францыю ў 1947 г., і нарэшце ў ЗШПАмэрыкі ў 1954 г.

Жыцьцё савецкіх людзей — гэта жыцьцё нявольнікаў, гаспадар якіх найблізьш бязылітасны і крывавы эксплюататар працоўных з усіх часоў. Гэтым гаспадаром ёсьць савецкая камуністычная алігархія, бюраратычна верхавіча, якая замяніла сабой ранейшых дваранаў. Палітыка савецкіх два ранаў-камуністых у дачыненіні да Беларусі і беларускага працоўнага народу зьяўляецца далейшим працягам расейскага царызму, толькі ў больш жахлівай і нялюдзкай форме. Я жыў і непасрэдна наглядаў савецкую палітыку ў Заходній Беларусі пасля акупацыі яе Савецкай Расіі ў 1939 г.

Папярэдняя акупацыя Заходній Беларусі Польшчай была цяжкай для беларускага народу. Але яна была далёка выпераджаная жахамі камуністычных "вызвольнікаў".

У 1939 г. я быў змабілізаваны ўпольскую армію для вайны супроты Нямеччыны. Пасля хуткага разгрому польскай арміі, наша вайсковая частка трапіла ў палон бальшавіком каля Аўгустова, Віленскай губэрні. Разбройшы нас, бальшавіцкія камісары загадалі нам глыбока насыніць на вочы шапкі, каб бачыць толькі зямлю пад ногамі, і пагналі па дарозе. Так нас ганялі па дарогах увесе дзень і ноч без адпачынку, ежы і вады. Савецкая варта зъмянялася, а нас мучылі бесперапынку. Было загадана не адставаць,

пад пагрозай расстрэлу адсталым. Многія палонныя сталі валіцца ад стомы, і савецкія вартаўнікі дастрэльвалі іх на месцы. Калі наш аддзел палонных быў зусім змoranы, нас прывялі на начлег у адасобненую на сенажаці пуню, дзе перахоўвалася сена да зімы. Частка палонных разъясціла ся ў пуні, а каму не хапіла месца ў сярэдзіне, тыя ляглі на дварэ. Было загадана нацягаць шмат сена, нібы для выгады палонных. За выняткам савецкай варты, усе хутка і моцна заснулі.

Я хутка прачнушыся ад страшэннай болі і пабачыў мора вагню: падчас нашага сну савецкія вартаўнікі ablі нас бэнзынаю і падпалілі. Хто з палонных мог, той уцякаў, а вартаўнікі стралялі ўцякаючых. Частка палонных была прыпадкова ўратаваная аддзелам польскага войска, які хаваўся паседзству. Пабачыўши начны пачар і пачуўши страляніну, польскі вайсковы аддзел прыбыў на месца здарэння, адагнаў савецкую варту і вызваліў уцалелых палонных, у ліку якіх быў і я. Па сягоныні ў мяне палова цела ў рубцах ад гэтых алёкаў.

Частка вызваленых палонных пайшла ў Аўгустоўскую пушчу і яны пакуль што ўратаўваліся. Іншыя пайшли па вёсках, і на наступны дзень мы атрымалі вестку, што бальшавікі вылавілі ўсіх і пастроілі.

Вылячыўшыся ад ранаў, я пайшоў у Вільню. На дарозе мяне хутка затрымалі савецкія патрулі і з вартай адправілі ў Ліду. Там мяне дапытвалі: хто я, адкуль і куды іду. У Лідзе далучылі да вялікага натоўпу арыштантаў з Заходній Беларусі, наладавалі ў таварны цягнік, якім транспартеуцца жывёлу, па 60 чалавек у вагон, і скіравалі ў СССР, нямаведама куды. Падчас бегу цяг-

ніка, мы выламалі перагніўшыя дошкі падлогі вагона, вываліліся пад цягнік і збеглі з транспарту. Так мы выратаваліся ад няведамай будучыні ў СССР.

Паўтара года я наглядаў палітыку нябывалага рабунку народу і краю расейскімі бальшавікамі ў Заходній Беларусі, беспрацьветнага закабалення працоўнага беларускага сялянства, бязъмежнай эксплюатацыі мяшчан, пры адсутнасці самага неабходнага для жыцьця. Усё гэта адбывалася ва ўмовах масавага тэрору супроты насељніцтва, улучна з дэпартыямі насељніцтва цэлымі цягнікамі нямаведама куды.

Адну з ілюстрацыяў гэтага камуністычнага тэрору дае манастыр у Беразьвetchy, каля Глыбокага. Тут бальшавікі зрабілі цэнтр НКВД і турму. Шмат народу яны адправілі сюды, але ня было чуваць, каб хто-небудзь выйшаў адтуль. Да манастыра

было забаронена падыходзіць.

Калі падчас нямецка-савецкай вайны ў 1941 г. нямецкія арміі выгналі бальшавікоў з Глыбокага, то мясцове насељніцтва ў мностве пайшло ў Беразьвetchy.

Мае браты працапалі падчас вайны, і я шукаў іх. Разам з народам і я пайшоў у манастыр Беразьвetchy. Там мы пабачылі штось жахліве: усе будынкі турмы былі поўныя пастрэлянымі людзьмі. Забітыя ляжалі на кайдорах, у камарах і на двары.

Шмат народу прыходзіла ў пошуках сваякоў, арыштованых бальшавікамі. Аднак, цяжка было распазнаць, бо трупы былі змаракаваныя. Некаторым былі адрэзаныя вусы, выбітыя вочы і г. п. У многіх трупах рукі былі завязаныя ззаду калючым дротам. Былі трупы прывязаныя да слупоў, каля якіх ахвяраў катаўвалі да съмерці. У некоторых камарах было шмат трупau з зу-

(Заканчэнне на бач. 13)

БАЛЦКАЯ ТЭОРЫЯ ЗГАРЫ

Для паўнаты агляду гэтак званай балцкай тэорыі, зробленага Ч. Будзькаю ў нумары 542 газеты "Бацькаўшчына", (артыкул "Балцкая тэорыя съпера ду ў ззаду"), паглядзім на яе згары, што дасыць магчымасць лепш пабачыць цэласць, чым гэта магчыма з аднаго з бакоў. Да гэтак званай балцкай тэорыі можна аднак падыходзіць ня толькі съпереду, ззаду ці зь іншых бакоў, але можна падыходзіць таксама зь іншых аспектаў; можна да гэтай справы падыходзіць або з пункту гледжання палітычнага, або наукаўскага. Блага аднак выходзіць, калі палітычны падыход бlyтаецца з наукаўским, бо ж гэта падыходы цалком іншыя. Калі розныя падыходы бlytaюцца, дык выходзіць накшталт сучаснага расейскага падыходу да гэтак званае нарманскай тэорыі паўстання дзяржаўных фармацыяў ува ўсходній Еўропе, каротка сформуляванага цяпер у СССР: "наука неабаснаваная, апалітычна шкодная". З тэкага сформулявання ясна вынікае, што расейцы лічаць нарманскую тэорыю палітычна шкоднай, а гэтае пе-раконанье змушае іх да цверджання аб науко-

вой неабаснаванасці. Але гэта толькі збоку, для ілюстрацыі пэўнай схемы думаньня.

Паводле Ч. Будзькі балцкая тэорыя зрадзілася дзеля палітычных меркаваньняў як у Беларусоў, так і ў Летувісаў. Для ілюстрацыі гэтага, Ч. Будзька цытуе з аднаго боку Беларусоў С. Брагу і дактароў Я. Станкевіча і Рыжага-Рыскага, а з другога боку — украінца Шчэрбакаўскага і інжынера латувіса — Жэмакіса. Пры гэтай нагодзе, я напанава перагледзеў працы С. Брагі і др. Я. Станкевіча і пераканаўся, што абодва ў асноўных рысах правільна і зразу мела перадаюць сутнасць балцкай тэорыі. Што ж датычыцца выказванняў на гэту тэму праф. Шчэрбакаўскага і інж. Жэмакіса, дык заданьнем іх на было наукаве прадстаўленыне балцкай тэорыі, але, апіраючыся на некаторыя ў грунце праўдзівых факты, аbasнаваць праўва летувісаў на тэрыторыяльную агрэсію ў адносінах да Беларусоў; прычым, праўдзівыя факты ў іхных творах натолькі здэформаваныя і нагнутыя да іхных палітычных патрабаў, што заслугоўваюць то толькі на назоў pseudologia fan-

tistica.

Выступаючы супроць балцкай тэорыі, Ч. Будзька выступае толькі з пункту гледжанья палітычнага, абмінаючы цэлую навуковую базу. Балцкая тэорыя была створаная аднак не беларусамі, не летувісамі, а цэлым радам навуковых працаўнікоў: расійцаў, чехаў, немцаў, палякаў, якія дасьледваючы проблемы ўсходня-славянскіх народаў і натыкаючыся на паасобныя факты ў археалёгіі, лінгвістыцы і гісторыі, дайшлі з часам да выснаву, што гэтак званая балцкая тэорыя, гэта зусім не тэорыя, а факт, якога нельга памінуць, гаворачы аб паўстаныі беларускага народу. Паўсталі ж гэтае пераконанье яшчэ перад часамі дзеяньні С. Брагі, ці дактароў Я. Станкевіча і Рыжага-Рыскага.

На сённяшні дзень думка аб tym, што славянская пляменыні, з якіх потым паўстаў беларускі народ, у перадгістарычныя часы, прыйшоў з некуль на тэрыторыю іх сучаснага асялення, засталі гэтую тэрыторию больш ці менш густа заселеную балцкімі пляменамі, заваявалі гэтую тэрыторию і асымілявалі балцкое насельніцтва, зыліваючыся зь імі і творачы беларускі народ, зъяўляюцца агульна прызнанным навуковым фактам. Ня маю магчымасць пералічаць літаратуру, прысьвежаную гэтай прэбліме. Даволі ўспомніць, што да гэтага выснаву дайшоў чэх Л. Нідэрле ўжо ў 1902 г. у сваёй кнізе "Славянская старожытнасці". Гэты выснав прыняты ў кожным падручніку антрапалёгіі ў ангельскай мове; для прыкладу: "Расы Эўропы" — прафесар Гарвадскага Універсітету Карлетон Стівенс Кун у 1939.

Дадаць яшчэ трэба, што цверджаныне аб балцкім субстрате (падкладзе) у беларускім народзе, ня мае нічога супольнага з пазнейшым на многа вякоў паўстаныем Вялікага Княства Літоўскага і з факту балцкага падкладу ня могуць рабіцца нікія выгады, карысныя для летувісаў, бо, па першае: субстратам для беларусоў былі не летувісы, а нейкія балцкія пляменыні, нават назеваў якіх не перахавала гісторыя, а па другое: не дае гэтага права самая роля субстрату, які можна, ужываючы парадкаванье з батанікі, назваць дзічкай, прышчэпленыя да якой славянская пляменыні стварылі беларускі народ.

Затрымаемся яшчэ над ахвотна ўжываным Ч. Будзькаю і С. Хмарою словам мэтыс (мяшанец). З цэлага кантэксту ў Будзькі і Хмары вынікае, што гэтага слова трэба стыдацца, бо гэта зъявішча вынятковае і маючае ў сабе нешта ад'емнае. У запраўданасці-ж, народаў, якія-б у нікім пэрыядзе свайго жыцця ня зъмешваліся з іншымі, праудападобна няма, прынамсі ў Эўропе. Праудападобна якраз зъмешванье і выклікала тварэнніе новых народаў. Усе сучасныя эўрапейскія народы можам вывесыці

ад зъмешванья розных этнічных і расавых групаў. Сучасныя французы — гэта мяшанка кельтаў, германаў (франкаў) і лацінаў. Ангельцы — гэта яшчэ бальш складаная мяшанка кельтаў, лацінаў, германаў (англай і саксаў), датчанаў, ды з францужаных нарманаў, з пэўным дадаткам славянаў з берагоў Паўночнага мора. Паўночныя немцы — гэта мяшанка германаў і славянаў. Расейцы — гэта фінска-славянская мяшанка. Можна дапусціць, што ў некаторых выпадках гэтага зъмешванья было менш. Можна дапусціць, што ісляндцы, жывучы ў ізоляцыі, захавалі сваю чыстасць, калі прыніць, што ў часе вывандраванья са Скандинавіі, яны ня былі ўжо мяшанкай, бо і сярод іх даюцца вызначыцца прадстаўнікі розных расавых групаў.

Такім чынам, няма нічога ад'емнага ў tym, што і беларусы зъяўляюцца мяшанцамі славянскіх пляменыні з балтамі (ці тყыя славяне ў сваю чаргу былі групай аднаўтай — гэта сумліўнае, як і сумліўнае ў адносінах да балтаў, дзе праудападобны фінскі субстрат).

Можна разважаць, ці тყыя ці іншыя, дадатнія ці ад'емныя рысы ў харкторы паходзяць ад той ці іншай складовай часткі. Можна дапушчаць таксама існаваныне і нейкіх павязаньняў са Скандинавіяй, за чым прамаўляе амаль ідэнтычны гэмэтрычны арнамент у летувісаў, беларусоў і скандинаваў ды вялікай падобнасць мэлдыяў скандинавскага фальклёру да беларускіх. Некаторае падмацаванье гэтай думцы можа дапець факт ідэнтычнасці Каложскай царквы ў Горадні з швэцкімі і дацкімі цэрквамі з 12 і 13 стагодзьдзяў.

Такім чынам, балцкая "тэорыя" палітычна намішкы ня робіць, але каб і рабіла, дык усёроўна нічога нельга зрабіць супроць фактаў. З навукавага ж боку ані Ч. Будзька, ані С. Хмара нікіх супроцьаргументаў не выстаўляюць, адно толькі пужаюць словам "мэтыс", а пужаныне — гэта аргумент слабы. Калі некаторыя асобы маюць ахвоту завесыці гандаль Вільню, дык гэта не таму, што яны прыхільнікі балцкай тэорыі (гэта зъбежнасць чыста прыпадковая) а таму, што маюць гандлярскую псыхіку, але гандляваць ня маюць чым, апрача Вільні і сумлення.

У "Бацькаўшчыне" перадрукаваны з савецкага часопіса "Літаратура і Мастацтва" ліст Янкі Шутовіча, былога хадэцкага дзеяча. У лісьце Шутовіч пратэстуе супроць таго, што савецкія артысты, якія прыяжджаюць у Вільню пад беларускай фірмай, выконваюць толькі расейскі рэпертуар. Факт знаны не ад сягоныя, але справа ня ў гэтым. Янка Шутовіч у гэтым лісьце гаворыць аб "наших суседзях Беларусах", а летувіскія артыстычныя групы называе "наш літоўскі калектыв". Весь гэта прыклад псыхі-

чнай мэтысізацыі, цалком згодны з перадваеннай хадэцкай практикай, але, як мне здаецца, балцкая тэорыя тут ні пры чым.

В. Мікалаеня

ДА ГІСТОРЫІ НАЦЫЯНАЛЬНЫХ ДАЧЫНЕНЬНЯ...

(Заканчэнні з бач. 11)

сім разьбітымі галовамі. Нэкаторыя камары былі набітыя трупамі гарой да столі. Кроў стаяла вялікімі лужамі па ўсёй падлозе. Было ўражанье, што бальшавікі памардавалі ўсіх арыштаваных, ня хочучы пакідаць іх жывымі паслья ўцёкаў. Наагул у Беразівецкім манастыры было замардавана каля 800 чалавек.

Некаторыя з шукаючых распазнавалі сярод забітых свалкоў. Кругом чутны былі стогны і плач. Сваікі забіралі адшуканыя целы сваіх блізкіх для пахаванья. Вялікая бальшыня нераспазнаных трупau была пахаваная па хрысьціянскаму абраду, пры вялікім натоўпе мясцовага насельніцтва і агульнай жалобе.

Аднаго са сваіх братоў я адшукаў у турме ў Ашмяне, каля Вільні. Аб другім сваім браце я атрымаў паведамленыне ад Амерыканскага Чырвонага Крыжа толькі па прыезьдзе ў ЗШПАмэрыкі: ён быў забіты ў Катыні, каля Смоленска бальшавікамі,

якія вымардавалі там каля 12,000 афіцэраў польскай арміі, сярод якіх былі палякі, беларусы і іншыя нацыянальнасці, што праражвалі ў Польшчы. На трупе брата быў знайдзены мэдаліён з напісаным ягоным імем і прозвішчам, імем бацькі і жонкі, якія была дэпартаваная бальшавікамі ў Сібір з малым дзіцём у 1940 г. і лёс якой застаецца мне няведамым.

(Прозвішча аўтара Рэдакцыі ведама)

ВЫПРАУЛЕНЬНЕ ПАМЫЛКІ

У зацемцы "Беларускі Дзяржаўны Юбілей 1961 г." праз недагляд дапушчана прыкрай памылка: 4-ты абзац гэтай зацемкі пададзен у памылкай рэдакцыі. Гэты абзац павінен чытацца так:

"У Кангрэсе ў Вашынтоне ў паасобны дні, пачынаючы ад 21 сакавіка і канчычаючы 10 красавіка, выступалі з прамовамі ў абароне паняволенага Савецкай Расіій беларускага народу і з падтрымкай яго вызваленія сэнатары: Франк Ліўшэ, Якуб К. Джэвіц, Эвэрэт Дірксан, Аллот і Кэннэт Кітынг ды кангрэсмены: Гленард Ліскомб, Пётра Родіно, Джан Рай, Джан Дінгелл, Дамінік Данельс, Абрарам Мультэр, Корнэліус Галлагер, Эміліо Доддэро, Рональд Лібонаті, Віктар Анфусо, Вільям Рыян, Шарль Ельсон, Франк Бэкер, Сэймур Гальпэрн і Самуэль Страттон. Усе гэтыя выступленыні апублікаваныя ў Кангрэсавым Рэкордзе."

Рэдакцыя

ПРАВАКАЦЬЛІ... "БАЦЬКАУШЧЫНА"

У наядзелю, 6 лістапада 1960 г., пратарэй М. Лапіцкі перадаў мне "нешта і для цябе." Я расхіліў гэтае "нешта" — лісток тонкае памятае паперы — і прачытаў: "Копія. "Голос Радзімы" №. 70 (455) верасень 1960 г.

"Грэх на сэрцы цяжкі."

Далей ішоў верш, які пачынаўся і завяршаўся чатырохрадкоўем (куплетам) з майго вершу "Храм", а паміж гэтымі "куплетамі" ішла правакатарская, прауда, майстэрскі падагнаная пад мой "почырк", трасянка: "На чужыне і душна і цесна" (перакруча-

ны радок з майго вершу "Падзямелльная песня"), "Чую съмерць у маўчаныні злавесным", "О, пррабач мне, Радзіма, пррабач!", "Пан Абрамчык пазвоніць з Парыжа", пра Стася, што падкусіў Мерляка, пра тое, што мяне праклялі маці, жонка і інш. меней істотнае.

Верш падпісаны маім псеўдонімам.

Прачытаўшы верш, я, прызнацца, разгубіўся, крыху спалохаўся. Гэта таму, што б сънежня меўся атрымаць амэрыканскіе падданства. Амэрыка — вольная краіна, але да падзямелльнага твару падсавецкіх лю-

дзей добра прыглядаюцца пры атрыманьні грамадзянства.

Айцец М. Лапіцкі мяне падбадзёрыў: "Гэта, вядомая рэч, правакацыя. Ты напішаш спраставанье, і надрукуюем у "Беларускай думцы". — "Так. Гэта — правакацыя. Я напішу спраставанье." — Быў мой адказ.

На маё запытанье, як гэты верш трапіў да яго, а. Лапіцкі адказаў, што яму даў сп. Высоцкі, Высоцкаму — Стукаліч, а Стукалічу прыслаў Стась Станкевіч.

Верш прыйшоў, як бачна, праз аўтары тэтнага рукі. Сумлеву ў тым, што гэта якісь "трык" у мяне ня было і няма, хоць і да гэтага часу таго №. 70 "Голасу Радзімы" я яшчэ ня бачыў. Я паверыў "Стасю" і на гэтых раз і ўзяўся пісаць адказ правакатарам. Недзе калі 27 лістапада адказ у вершаванай форме пад назовам "Правакатарам" быў гатовы. Чакаць на "Беларускую Думку", якую меркавалася выдаць да Дня 25 Сакавіка, было не ў маіх інтарэсах, і я ада слай адказ у Ню-Ёрскую сэкцыю радыё "Вызваленіе" з просьбай "перакінуць на той бок жалезнай заслены". Праз пару дзён атрымаў ліст з "Бацькаўшчыны" і 19 сінежня 1960 г. паехаў для запісу вершу на істужку. Цяпер, калі пішуцца гэтыя радкі, мой адказ пайшоў па назначэнню, за што складаю шчырую падзяку двум беларусам, супрацоўнікам радыё "Вызваленіе".

У міжчасе, а менавіта 5 сінежня 1960 г., атрымаў ліст з "Бацькаўшчыны". "Бацькаўшчына" пісала: "Вашу п'еску" "Марыльчына знаходка" мы атрымалі. У залучаным пісьме (А чаму ня ў "лісьце"? — М. К.) Вы пішаце: "Калі Ваши пагляды не зъяніліся і думаецце п'еску друкаваць... і г. д." Вось-жа нашыя пагляды ані чуць не зъяніліся, затое, як вынікае з факту, што Вы сталіся супрацоўнікам бальшавіцкай газеткі "Голас Радзімы", выдаваным у ўсходнім Бэрліне, Вашыя пагляды зъяніліся". Далей ішла інфармацыя пра надрукаванье ў "Голасе Радзімы" вершу "Грэх на сэрцы цяжкі" ды пра тое, што яны ("Бацькаўшчы-

на") дасылаюць мне копію вершу.

Мушу адзначыць, што гэта быў першы ліст, які я атрымаў з "Бацькаўшчыны" за ўесь час майго з ёй супрацоўніцтва, і гэта быў першы і адзіны ліст, які мяне так балюча ўразіў. На ўсе мае лісты, якія я пісаў у "Бацькаўшчыну", апошняя не знаходзіла, бадай, патрэбным адказваць. Толькі адзін раз парадавала мяне "высокая" рэдакцыя адказам у "Паштовай скрынцы". Там мне паведамлялася, што "Марыльчына знаходка" будзе надрукована ў Калядным нумары 1960 г.

Я, пішучы ў апошнім сваім лісьце ў "Бацькаўшчыну" адносна яе "паглядаў", меў на ўвазе гэтую абязанку ў "паштовай скрынцы", а ня думаў чапаць яе ідэалёгічныя пагляды. Але, калі гэтак хочацца карэспандэнту "Бацькаўшчыны" зачапіць ідэалёгію, дык скажу, што пагляды яе, можа, "нічуць не зъяніліся", як запэўнівае карэспандэнт, ці сакратар, хто іх там ведае, але недалёказорныя, а часамі і паказываюць прыкметы захворванья гальванізмам.

Паўтараю, ліст з "Бацькаўшчыны" я атрымаў 5 сінежня, а ў нумары за 11 сінежня М. Козыр (Акула) плюнуў на мяне з усяго свайго драпежнага зеву. (Тут на мейсцы будзе запытацца ў гэтай рыбіны, з якіх яна акіянаў заплыла ў нашае эміграцыйнае бязрыб'е? Беларусь бо — кантынэнтальная краіна...)

Пакідаю гіронію для пераварэння тым, каму яна адрысавана, а зусім паважна хачу давесці да ведама беларускай эміграцыі, што я яшчэ, дзяяваць Богу, не зъяўляюся кандыдатам у вар'яцкі дом, якім мяне сіляцца выставіць мае няпрыхільнікі. Праудай ёсьць, што я стаў супрацоўнікам, але не бальшавіцкай газеткі "Голас Радзімы", а незалежніцкага часапісу, выдаванага ў Амёрыцы, — часапісу "Беларуская Думка". Ці ня гэты факт выявіў з раўнавагі няраўнаважнага рэдактара "Бацькаўшчыны" ды давёў да гістэры яе аружаносца Козыра?

(Працяг на бач. 18)

"ПАЭТЫ АДНАГО ПАКАЛЕНЬНЯ"

Пад такім назовам савецкі крытык Бярозкін з'яўляўся у "Полымі" за 1960 год у нумарах 5, 7, 10 і 12 артыкул пра творчасць паэтаў Антона Бялевіча, Кастуся Кірыенкі, Анатоля Вялюгіна і Мікалая Аўрамчыка.

Пералічаныя паэты фармаваліся творча ў часе другой сівітнай вайны, у якой прымалі непасрэдны ўдзел. Яны прышлі ў беларускую літаратуру, можна сказаць, з вінтоўкамі ў руках, а таму для нас цікава будзе пазнаёміцца, як яны "ваююць" на так званым "культурным фронце", за што іх хваліць і "адчытвае" "перед строем" камісар Бярозкін.

У раздзеле, прысьвечаным творчасці Кастуся Кірыенкі, задачу крытыкі Бярозкін вызначае так: "Папраўдае кожучы, мы ня ведаем задачы для крытыка болей удзячнай, чым абдужаць у людзях радаснае здзілленне перад кожным сапраўдным творам паэзіі".

Зусім слушна, але: "Свежо предание, да верится с трудом..." Ня верыцца таму, што задачу крытыкі на дадзеным этапе вызначыла ЦК КПСС дырэктывай ад 9 студзеня 1960 г., у якой гаворыцца: "...небаходна праводзіць няпрымірывае змаганне супраць праяваў буржуазнага нацыяналізму, тэндэнцыяў да ідэалізацыі і затушавання сацыяльных супяречнасцяў мінулага, да выкрыўлення сапраўднай гісторыі той ці іншай нацыі і ейных адносін з другімі народамі СССР, супраць паасобных праяваў нацыяналізмай замкнутасці". Як-же тады ўвязаць "задачу" крытыкі, вызначаную Бярозкінам, з дырэктывай ЦК? Што гэта з боку Бярозкіна; контэрэвалюцыя, памылка, ці хрушчоўская "адліга" аж так закрасавала? Ні першае, ні другое, ні трэцяе. Уся справа ў тым, што разумець пад "сапраўдным творам паэзіі", перад якім творам "абдужаць у людзях радаснае здзілленне".

* * *

У паэта Антона Бялевіча, у яго ранній творчасці, Бярозкін "абдужае здзілленне" перад паэмай "Мой майстрап", паэмай "Сям'я", вершамі "Матылі" і "Лось".

У паэме "Мой майстрап" пішацца ня зусім па-майстэрску пра лясьніка Корчыка Апанаса, які ў часе нямецкай акупацыі хацеў быць самім сабою, верыў у "нейкую аднаасобную сваю свабоду", але пасыля таго, як фашисты спалілі яго хату і забілі

жонку, — "З вінтоўкай Корчык Апанас сядзіць пад ціхаю сасной". У гэтым апошнім радку і заключаецца ўся тая "паэзія", перад якою Бярозкін стараецца "абдужаць здзілленне..."

Паэма "Сям'я", напісаная пасля вайны, мае ўжо тое, што называецца паэзіяй.

"Пакацілася кадзя дваром,
Зазвінела яна, як званіца...
І ня кадзі кляновае гром
Пракаціўся па сінежнай раўніне —
Гром вайны праляцеў над сілом,
Пракаціўся па іх успаміне;
Пракаціўся і ўпаў кавалям
На кавадла пад молат пудовы..."

„Гром, што пракаціўся па успаміне і ўпаў на кавадла, каханне, што нібы смалісты згон, заплывае ў ранішняя сны хлапца, скунты, па якіх прайшліся "зялёны май" і "чэрвень босы", — усё гэта — прызнае Бярозкін — узоры паэзіі, вельмі рухомай, такой, што ня проста фатографуе жыццё, а творча, вобразна яго асэнсоўвае, да канца астаючыся на глебе жывой і непасрэднай пачуццёвай рэальнасці."

Апошні "псыхалагізм" Бярозкіна, прызнаныне ім мастацкасці, як такай, абумоўлена тут (ды ня толькі тут) усё той-же ідэйнасцю твору. Паэма "Сям'я" усіхваляе пасыльваеннае жыццё "ва ўсім багацці і першапачатковай жывасці яго фарбаў." Але ўжо ў гэтай паэме Бярозкін знаходзіць пачаткі той хваробы, званай "сляяскай стыхіей", якая "моцна трymае ў палоне цікавага і самабытнага паэта". Трымае і па сёньняшні дзень. Ад паэмы "Сям'я", ад вершу "Матылі" пра двах закаханых, чые сэрцы "хацелі" ляцець у родныя палі, як матылі", напісанных у першыя гады пасля вайны, да

"Калі грак баразнай
За плугам цягаўся,
А жаўрук з галавой
У руні скаваўся.

Калі слухалі ўжо,
Ды яшчэ ня чулі: —
Што? Зязюля? Няўжо?
Рана ёй, зязюлі!"

"напісанага парадынальнага нядаўна", "нават і ў тых творах Бялевіча, якія і самы не патрабавальны чытач ніколі не назаве творамі ўдалымі, моцнае ўражанне, як правіла, пакідаюць "запеў", жанравыя,

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

альбо лірычныя сцэны, з якіх пачынаецца паэма альбо вялікі верш". У другім месцы Бярозкін дапаўніе: "На дзіва натуральна і слабодна адчувае сябе Бялевіч у межах вось гэтай зразумелай і блізкой яму рэальнасці вёскі, поля, сялянскай працы, влюноў альбо асенняй прыроды." Дык, што-ж тут дрэннага? Паэт ня лунае ў нябесах абстрактны, як, скажам Кірыенка, ці Бялюгін у некаторых сваіх творах, а моцна трymаецца за рэальнае наваколье, за сваю зямлю. Хваліць трэба за гэта Бялевіча, "абуджаць здзіўленыне" перад такімі патрыятычнымі творомі. Але гэта на нашу думку, а на думку Бярозкіна, гэта — хібы ідэалёгічнага парадку. Уесь артыкул пра творчасць Бялевіча, за выняткам пачатку, — гэта абвінаваўчы акт праукорора, падобны таму, які ў трыццатыя гады пісаў ведамы "майстра чорных спраў" Кучар пра "нацдемаў." Вось не-калькі цытатаў.

"Наўрад ці мы памылімся, калі скажам, што ні для аднаго з нашых паэтаў старэйшага і сярэдняга пакаленняў гэта проблема (Проблема съветапаляду. Я. Л.) не стаіць так востра і актуальна, як Антона Бялевіча, што ні ў аднаго з нашых паэтаў пра-лікі і хібы светапагляднага парадку не знаходзяцца ў такой відочнай і простай сувязі з пралікамі мастацкага мыслення, як у таго-ж Антона Бялевіча".

"Х'бнасьць" Бялевіча бірэ пачаткі, па думцы Бярозкіна, з яго філязофіі "зямлі-матухны", запазычанай у Купалы і Коласа, часоў "Тутэйшых" і "Зямлі". "Станоўчы ідэал пісменніка, яго філязофія", абураецца "пракурор", гэта: "Эх, вы, юдзі-чалавекі, хіба-ж можна, недарэкі, адрывашца ад зямлі?"

Пад гэткім "крытым кутам" Бярозкін разглядае, як кажуць, па костачках нізку вершаў "Лісты з Дуброўкі", паэмы "Родная крыніца", "Дарога ў радасць", "Аксанья", "Лёгкі хлеб" і "Карэнны дуб".

"Крыты кут" Бярозкінавай крытыкі асабліва добра відзён з разбору паэмы "Лёгкі хлеб". У гэтай паэме Хвядоса Кузьміч, "у харчаваныні баг", партыец, убачыўшы прыгожую, маладую дзяўчыну Любку, "вырашае ўзяць яе сакратаркай у прыёмную." а там пакажа час..."

"Пакажа, зробіць выгады,
Салье душу з душой..."

І, вядомая рэч, "зъліцьцё" адбылося, сялянская дзяўчына Любка ператварылася ў "дзікую", "ашалелую фурию", "мяшчанку". Аўтар з вядомых прычынай ня хоча вінаваціць у падзеньні Любкі партыйца Хвядоса Кузьміча, а вінаваціць "ад гулу ў бок адкінуты", "глухі, мяшчанска нудны кут" "скнары" Сыча, у якога Любка кватэравала. Але-ж, "скнара" Сыч ня "зълі" сваю душу з душой Любкі, а зрабіў гэта партыйны начальнік. Недарэчнасць, кожнаму

бачная. Бачыць гэта і Бярозкін і злуеца на паэта для прыклёпу за тое, што той "абяляе" Хвядоса Кузьміча, а на самай справе за тое, што Бялевіч асьмейліўся выставіць на паказ усю гэтую праудзівую гісторыю. Ды мала гэтага. "Мала Любы — аўтар мімаходзь малюе яшчэ адну чортаву ляльку, нейкую Веру, у якой таксама свой "дзядуленька", "у гандлі бог і цар". Дадай сюды яшчэ сялянскую дзяўчыну з фэльетона "Кэтры", якую нейкай гарадзкай дама навучыла багатварыць альбомы мод і гаварыць "чудзіса" і "рюкі", і вы абавязкова запытаце ў паэта: а ці не замнога гэтых "простых душ", також-стка і бязлітасна сапсутых горадам"?

А нам хочацца запытаць у Бярозкіна: а колькі гэтых "простых душ", бедных калгасных дзяўчын, сапсуга ня горадам, а партыйнымі "багамі" і "царамі" ў калгасах ды саўгасах? Хто давёў беларускіх дзяўчат да таго, што яны за кавалак хлеба мусіць "зъліваць" свае "душы" з "дзядулямі" партыйнымі "багамі ў гандлі"? А колькі нашых Любак і Вераў, даведзеных да адчаю, паспытала гэтага "лёгкага хлеба"? Мала, вельмі мала аб іх напісаны ў савецкай, "рэалістычнай" літаратуры. Адзін Бялевіч асьмейліўся зачапіць гэтую бальшавіцкую рану і атрымаў за гэта ад Бярозкіна абвінавачаныне, якое кваліфікуецца 74 артыкулам УК БССР — "контрэзападынна агітация".

З адным пунктам абвінаваўчага акту Бярозкіна мы згодны, з пунктам, дзе ён упікае Бялевіча ў "памылковай логіцы", што для таго, каб злачынец "ачысьціўся", трэба накіраваць яго ў калгас, ці саўгас, да "зямлі-матухны", як асновы асноў, як меры ўсіх матэрыяльных каштоўнасцей, як "свята-сявятых". Цяпер беларуская зямля страціла свае былыя дабрадзейныя якасці, цяпер па яе съпятрэлых, вывятраных, занядбаных прасторах ходзяць ня меншымі, як у горадзе, чародамі галодныя Веры і Любкі, гатовыя хінуцца на шыю кожнаму, калі ня Кузьміч, дык Іванавіч, якіх напладзіла звыш усялякай нормы чырвоная паншчына.

Зямля беларуская стане "чысьцілішчам" тады, калі ачысьціца ад бальшавіцкай нечысьці. Такі час настане. Цяпер-жа аб гэтым можна толькі мройці. Ці ёсьць падобныя мроі ў Бялевіча, мы ня ведаем, а верыць таму, што піша Бярозкін, ня можам, бо тое, што Бялевіч аддае перавагу сялу перад горадам, яшчэ не гаворыць аб tym, што для яго зямля — "свята-сявятых". Праўда, Бярозкін кажа, што Бялевіч гэтую "нісьпелую адцягненую ідэю" "разьвівае з твору ў твор". Пабачым.

"Творам, вельмі характэрным у гэтым сэнсе, — піша Бярозкін, — зъяўляецца апошняя паэма Бялевіча "Карэнны дуб" (зборнік "За салаўінімі гаёмі", 1959 г.). "Гэтая паэма пра селяніна, які аддаў

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

усю сваю маладосць, каб узбіцца на ўласную палоску..." "Дзея паэмы пачынаецца ў той час, калі "вышлі... людзі з пад прыгону". Мы ўважліва не-калькі разоў прачыталі ажно пайтары балонкі пісаніны Бярозкіна пра паэму, але довадаў, фактую ідэалізацыі Бялевічам зямлі не знайшлі. Наадварот, праца селяніна Міколы Мядзведзіча паказана кі-прывабнай, цяжкай, мазолістай — катаржнай. Мала падставаў, нам здаецца, меў Бярозкін і для атоесам-лівання Мядзведзіча з Машэкай. Усе гэтыя "адцягненныя ідэі", "цену разбойніка Машэкі", "рамантычны стыль купалаўскіх паэм "Магіла льва" і "Курган" прыцягнуты Бярозкінам, як кажуць, за косы таму, што ў паэме "адсунічае сучаснасць, як пэрспектыва." Прасыцей кажучы, калі-б Мядзведзіч, селянін 19 веку, ня марыў пра сваю палоску, а пра сусветную рэвалюцию, тады-б і Бялевічу і Бярозкіні на раі "глыбей заглянуць у душу свайго сучасніка, адмовіцца ад памылкова-аднабаковага погляду на гэюра нашых дзён, як на носьбіта нейкіх адвечна сялянскіх традыцый..."

Сапраўды, — і съмешна, і плакаць хочацца.

Мы ня зъбіраемся абараніць Бялевіча, рабіць яму воўчую паслугу, мы толькі хочам улічыць Бярозкіна ў залішняй празорасці пад "касым кутом"... Захацеўшы чалавеку яму выкапаць, рыдлёўку заўсёдышні знойдзеш. Гэтую "рыдлёўку" лягчэй за ўсё можна адшукаць у творах на гістарычную тэму, ды яшчэ ў такіх, дзея якіх пачынаецца ў час, калі "вышлі... людзі з пад прыгону", а пішацца пра самы, што ні ёсьць, прыгон. Як не перакінуць празораму Бярозкіну мост з часоў паншчыны да сучаснага калгаснага прыгону?

У Бялевіча твораў пра салаўінія гаі, вёсны, матылі і інш. "сялянскую стыхію" ня болей, як у таго-ж Бялюгіна, скажам, але, што праўда, Бялевіч ня ведае, колькі хвілін трэба ісці ад "доміку зъезду да гмаху ЦК..." Гэтай "сваволі", "сялянскай стыхіі" не бракуе ў ні аднаго паэта. "Адлігу" беларускія паэты не "праваронілі". Як бачна, "адлізе" падходзіць канец, шукаюць "казлоў адпушчэння." "Вока, празорнае, касое, Бярозкіна і затрымалася на Бялевічу, Кірыенку..." "Казлы", пакуль што, брыкаюцца. Музя ня хоча "зъліваць" сваю душу з бяздущшам партыі, як тая Любка з Захарам Кузьмічом...

Бялевіча для "ачышчэння ад грахоў", не бяз дапамогі, вядома, Бярозкіна, "адарвалі ад зямлі" і загналі на бераг Балтыцкага мора, у Латвію.. Там ён слухае "мора справаздачу", п'е латышскую піву, слухае латышскую песні, але... думае пра съмерць чайкі... (Глядзі нізку вершаў "З берагоў бурштынавых": — "Съмерць чайкі", "Бяжыць бя-рэзынкам, дуброваю...", "Латышская піва", "Я слухаў мора справаздачу", "Свята песьні" ў "Полы-

мі" № 1 за 1961 год). Цікавым і вымоўным з гэтай нізкі зъяўляеца верш "Съмерць чайкі", які мы прывядзём цалкам, бяз ніякіх зъменаў.

СЪМЕРЦЬ ЧАЙКІ.

Шумелі трывожна, стагналі, бы ў горы,
Высокія сосны пад гнеўнай віхураю.
І хмары на небе, і хвалі на моры
Узрушаны, змешаны грозна бураю.

Прашты маланкамі пенный хвалі;
Дзе неба? Дзе мора? Мяжой не адзначана.
А чайкі крычалі,
Кружылі,
Лятали.
Ды змоўклі, ды зъніклі...

Адна, небарачына,
Між гулу і грому, дзе ўсё закіпела,
Заварана той навальніцай агністала,
Нібыта ўсплакнула, на хвалю прысела,
Нібыта пачулася ў крыку:

— Я выстаю...

Крылом чыркнула па ўсьпененай хвалі,
Другім чырканула... І сілы пакінулі...
Далёка маланкі ў бяздонне стралялі,
Буруны, грымоты далёка адхлынулі.

А сонца заходзіла, яркай палоскай
На моры прыціхлым дарожку адзначыла.
Ды чайка не чула ўжо ціхага ўсплеску,
Ні сонца, ні хвалі чырвонай не бачыла.

І ўсё адплывала:
Ёй мора ўсё мала —

З такою была ўжо марской натураю.
І ў моры, як сонца, яна дагарала,
Закончыўшы спрэчку з маланкамі, бураю.
І трохі зайдзрасцілі тыя ёй, можа,
Што бурай загнаны ў сковы сасонніка...
А гэта трывала, згарэла прыгожа
На хвалі агністай, тримаючи сонейка.

Сумнае, трагічнае працоцтва.

Цкаваць паэта Бярозкіну дапамагаюць "сатырыкі" з таго-ж "Полымія". У тым-же першым нумары "Полымія" за 1961 год у сатырычным кутку "Дзядоўнік на Парнасе" ёсьць такое:

АНТОНУ БЯЛЕВІЧУ
(як аўтару даўжэзных вершаў)

На Новы год свае радкі
Разоў у дзесяць скараці:
Ты ведаеш, рубель які —
Адзін заместа дзесяці.

Цяжка, вельмі цяжка "чайкы" "выстаяць" "на хвалі агністай, тримаючи сонейка..."

(Працяг будзе)

ПРАВАКАЦЫІ... "БАЦЬКАУШЧЫНА"

(Працяг з бач. 14)

Якімі-б Козырамі "Бацькаўшчына" ні казырала, яе карта будзе біта. Сыліна "Бацькаўшчыны" да мяне ня прыліпне. Я чыстым быў і чыстым застануся да самае съмерці. "Бацькаўшчына" плюнула сама на сябе.

Апошняя гады я супрацоўнічаў з "Бацькаўшчынай", хоць і не падзяляў яе паглядаў. Супрацоўнічаў таму, што лічыў, што наш міжгрупавы "бокс", разьбіваныне адзін аднаму "насоў", — толькі шкодзіць нашаму маладому вызвольнаму арганізму, а пачышае нашых ворагаў, чырвоных "балельшчыкаў", якія ня ўпускаюць зручнага моманту, каб запусыціцу у нас тухлымі яйкамі. Цяпер, пасыля такога незаслужанага "ганару", маё супрацоўніцтва з "Бацькаўшчынай" выключаецца. Тым ідэалістам, якія цешаць сябе думкай, што ім усё забудзецца і даруецца, раджу паважна задумацца і перагледзяць свае адносіны да "Бацькаўшчыны". Там сядзяць помсыльвия і чэрствыя самалубы, якія далей свайго носа і не прадрашэнскага карыта не жадаюць нічога бачыць.

Адзін раз я нават паверыў "Бацькаўшчыне", што Зіняк (Хмара) зьяўляецца бальшавіцкім агентам, ды парваў зь ім усялякую лучнасць. Цяпер мушу яго пера-

прасіць, бо на ўласнай, як кажуць, шкуры пераканаўся, што Зіняк (Хмара) такая-ж ахвяра "Голасу Радзімы" і "Бацькаўшчыны", як і я, а ніякі бальшавіцкі агент. Сполучаю тут "Голас радзімы" і "Бацькаўшчыну" не памылкова, а таму, што апошняя рабіць тое, што патрэбна завяртанцам. "Бацькаўшчына" дапамагае бальшавіком раскладаць беларускую палітычную эміграцыю. Туды, дзе не даходзіць "Голас Радзімы", даходзіць "Бацькаўшчына". "Голас Радзімы" правакуе, а "Бацькаўшчына" каментуе: "Сыцеражэцца яго, бо ён бальшавіцкі агент..." І людзі вераць, так, як паверыў быў і я. Чым такое пастававаныне "Бацькаўшчыны" вытлумачыць? Наведаньнем подлый мэтадаў бальшавіцкае душагубнае работы? Няўменьнем адрозніць быка ад бальшавіка? Дык-жа рэдактар яе, Стась Станкевіч, зъўляецца экспертом па савецкіх пытаннях, у Інстытуце па вывучэнню СССР не малую пасаду займае. А можа жаданьнем адпомсьціца Кавылю за "Крывію"?

Які тлумач, з якога боку ні падыходзь, адно застаецца бяспрэчным: "Бацькаўшчына" паказала адваротны бок свайго мэдалю — брудны і няправыабны.

Міхась Кавыль

ДУМКІ, КУДЫ ЛЯЦІЁ?

Думкі, куды ляціё?
Цела, пад сонцам спачынъ!
Неба — з вадою зьліцьё —
Сячё вастрынёй далячынъ.

Хваля за хваляю б'юць
Бераг пяшчаны зямлі.
Коса ў салёную муць
Пікамі праменіні ляглі.

З мора прыемна прабег
Подыхам вецер няўзнак.
Думак няведамых зьбег
За сыпіну чапляе "рукзак".

Ломіцца хваля ад хваль,
Пенай на бераг паўзе
Сьветлая сіняя даль
Трыміць у салёнай съяззе.

Пляжа на Ціхім акіяне.

УЛ. КЛІШЭВІЧ

* * *

Галавою аб съцену стукні —
Між чужынцаў чужы.
Не цягні на эстраду сукні,
А у вузел звязы.

Не паказвай чужынцу скокі,
Ня круціся прад ім.
Ён табе непамерна далёкі,
Застанеца чужым.

Ён цябе заварожыць казкай?
Ты наплюй на яе.
У далоні чужым ня пляскай —
Абавязкі твае.

МИХАСЬ КАВЫЛЬ

Зоркі, сумнай, самотнай, съязза
Апякла росы звянкія ў полі,
І прынёс жураўлі на паказ
Шлях птушыны у белым прыполе.

Закрычалі ня ў лад жураўлі,
Бы ўдавіўшыся шчасьцем, бадзягі;
Акіян дружным хорам клялі,
Над якім паміралі ад спрагі.

А яшчэ, чуў я добра, яны
Ўспаміналі Палесьсе, балоты...
У палонных крылатай вясны
Я хацеў запытацца употай

Не пра сад, цёмны лес, сенажаць —
Пра князёўну адну маладую.
Не адважыўся імя назваць.
Пабаяўся — зоры пачуюць.

1961 г.

ЗЯЛЁНЫ ШУМ

Плывуць над паркам ціха хмара,
Праходзяць міма мяне пары;
Маю самотную душу
Трывожыць шум, зялёны шум.

Я памятаю дзень вясновы;
Пілі мы ў лесе сок кляновы
І вуснаў сок, салодкі сок;
Плялі пралескавы вянок.

Квітнёй у садзе бэз духмяны,
П'яніў ён сэрцы закаханых.
Мяне п'яніў на бэзу чад,
П'яніў каханае пагляд.

Апошні раз пад гоман гаю
Яна шапнула мне: "Кахаю..."
І з тэй пары маю дашу
Трывожыць шум, зялёны шум.

В Я С Н А

Вясна...
А жураулі, напэўне,
Дзесь зьбліся з съязжынкі:
Ні "кур—лы..."
І жаўрукі на струшчаны іржэўнік
Не рассыпаюць зерняткі хвалы.

Шпакі...
О, так! Яны ўсю зіму
У белым кіпені чарнілі лахманы.
Яны ў мяцеліцу кірмаш падымуць...
Шпакі — не пасічбетнікі вясны.
"Ку—ку"....
Камусь зяўзюля маніць
За вёскай на разгалістай сасыне? —
"Кукуе" кожны дзень а б рання
Будзільнік, эўрапейскі, на съязнене.

Вясна...
Яе бяз тых салютаў
Дыктары па хвалях эфіру прывялі...
Клубіца туманом блакітным смутак.
"Кур—лы" — зяўзюля...
"Ку—ку": — жураулі...

24 сакавіка 1961 г.

* * *

Не заўважыць у прыщем
На шыпшыне калючак.
Можаш сам сябе выцяць
Нечакана балюча,
Да крыві спаласуюць
Цела дзіды шыпшыны.
Не хадзі накасую
Праз кусты да дзяўчыны.
Ёсьць-жа съцежак даволі,
Часу шмат да зъмярканыя.
Ды бяз ночы і болю,
Дык якое-ж каханье?

1961 г.

Месяц срэбнай шпорай
Рэжа хваляў лусты.
На ўзьбярэжжы мора
Маўкліня і пуста.
Хвалі б'юцца ў скалы,
Адлятаюць з шумам.
Дзесь зары апалак
Пакаціўся з сумам.

Не злавіць на вуду
Плотку ў тым вазерцы.
Як цябе забуду,
Калі б'ешся ў сэрцы?!

1960 г.

МАЛАДОМУ ПАЭТУ

Ты бачыў, як лезуць
альпіністы на скалы?
Ты ведаеш, колкі
іх прадоныне схавала?
На выступе кожным,
у граніту расколе
Трымаецца, млее
альпіністага доля.
Высока зіяе
сънегам сінім вяршына.
Як хочацца ўзлезыці,
ды як страшна нізынуць.
А часам на голаў
жухне сънежнняя лява.
Бывай, белы съвеце:
і каханье, і слава!...
Вось так і цябе
на шляху да Парнасу
Чакаюць выступы
ды расколіны часу...

1961 г.

АЛЕСЬ ЗМАГАР

Л Е С А В І К І

(Працяг)

Настулька ўся ператварылася ў слых. Ні адно слова, ні адзін рух не абмінул яе:

— ... Меў адпачынак. Па дарозе заскочыў у Бярозаўку... Адведаць дзяўчыну... Настульку... А там? Міліцыя... МВД... Зьдзекі... Я ўступіўся за бацькоў яе... Яны да мяне з просьбай: Ратуйце!... Гінем!... Я ня вытрываў, пагарачыўся... Эмвэдысты да мяне: і ты за бандытаў?!... Хацелі арыштаўца... Ня даўся... У...

Астатняга Настулька не дачула. Яна паволі наблізілася. Зноў зірнула на акрываўленага мужчыну, вочы іхныя скрыжаліся. Яе ахапіў нейкі нявыразны жах. Ёй хацелася, каб ён зараз-же загаманиў, пачуць яго колішні жыццярадасны голас, і разам з гэтым ёй было чагосці страшна.

— А што калі ён вораг беларускага народу? Можа ён паступіў у партню? Можа — камуніст?... Яна-ж, былая камсамолка, у шэрагах лесавікоў.

Хвіліну яны пранікліва ўзіраліся адно на адно-

го. Яе сэрца зноў напоўнілася каханьнем і адначасна трывогай няведамасці ад столькі ўбеглага часу. Нарэшце, яна на вытрымала. Падаўнейшаму пышчотна ўсьміхнулася яму.

І образ яе любае постагі, ад якое здавалася, гэтак і струмянілася цяплыня астатняга чароўнага спаткання, моцна ўзрушыў яго.

— Любая... — варушыліся ягоныя вусны.

У адказ яна абдарыла паўлачыстым позіркам сваіх тклівых вачэй. Твар распалымнеў, яна ўся трымцела...

Атаман зьдзіўлена пазіраў то на лейценанта, то на Настульку:

Што зь ёю робіцца?

І нарэшце, запытаў:

— Знаёмыя?

— Так... — адказала, — яшчэ зь Менску. Каб ні вайна... — і голас абарваўся.

— Карнач, — гукнуў атаман.

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

Нібы зь зямлі перад атаманам вырас нівысокі карчажысты Слуцкі паліашук.

— Карнач Трухан прыбыў на Ваш гагад.

— Зараз-жа вышлі разъведку ў Бярозаўку. Ше-раапрануць "мільтонам".

— Слухаю, пане атаман. Загадана зараз-жа вы-слаць у Бярозаўку пераапраненую ў міліцэйскую хворму разъведку.

— Выконвай.

Карнач, пэўна, былы кадравік, спрытна казыр-нуўшы, крутнуўся назад і страйвым шагам адый-шоў ад вогнішча. Атаман гукнуў хвейчара і пака-заў на лейценанта:

— Падрамантуй і палажы ў палатцы. Наш лей-ценант узыняўся, паціснуў руку атаману і пашагаў за хвейчарам, зыніаючи ў цемры. Настулька ўсхапілася, паймкнулася за імі, але атаман рухам спы-ніў.

— Паспееш. Хай трохі апрытомніе. Балазей жывы. А быў у кіпцюрах съмерці.

Калі праз паўгадзіны Настулька адхіліла палат-ку, то ў ёй панавала цішыня. Настулька пралезла ў сярэдзіну. Будучы моцна змораны ад ўсяго неражы тага, ён спаў, нібы забіты. Настулька не захацела яго трывожыць. Яка села каля галавы, паправіла падушку.

— Ня дамся... не!... не!..., — выгукнуў ён і зноў супакоіўся.

— Бог з табою, — прашаптала Настулька.

Сядзела. Не варушылася. Толькі з любасыцю ўзіралася яна на гэтак знаёмыя, мілыя рысы твару.

— А як зъяніўся. Пасталеў.

І раптам думкі перанесліся да Бярозаўкі:

— Родная хатка... Садок... Рачулка. Як дорага гэта ўсё! Як міла!... А мо?... А мо ўжо й няма ні-чога?

І Настулька аж жахнулася. І мімавольныя съё-скі бліснулі ў ваччу. Зірнула на любага.

— Хай адпачне. А я?... — і заспяшалася, — хоць адным вокам зірну на свой палетак.

Ачуюшыся вонкі, Настулька паскоранаю хадою перасекла паліянку, прайшла трохі съежачкай, збо-чыла ўправа, пераскачыла канайку, мінула кусьцік, другі, прадзёрлася цераз зарасынік, узышла на ба-лотца. Нівысокія пачарнелыя стажкі сена моўчкі пазіралі насустрач. Хуценька перабегла цераз пал-лавок, мінула кусьцік, яшчэ адзін, а вось і стагодні дуб. На ўскрай лесу. Азірнулася. Расыліны стаялі заварожанымі і раптам:

— Што гэта?

Настулька прытаілася за кустом. Ні зварухнен-ца. Зъялела. Лёгкія дрыжкі прабеглі па целу. За-цяло дых.

Проста перад ёю, ня болей шагоў пяцьдзесят, вехапіўшыся з гаросыніку, хтось шпарка бег да яе куста. Зараз-жа за ім зь вінтоўкаю наперавес імчай-ся здаравенны вайскавік.

— Хто гэта?

Па вонратцы, пярэдні — вясковы хлапец. Куды ён бег? Чаго? Другі ў шынялі. Напэўна, чырвоны. Што ён тут рабіў? Як яны напаткаліся? — Усё гэта загадкаю мільганулася ў думцы, і Настулька ўзяла карабінку напагатоў. Прыглядаецца. Вось-вось дагоніць хлапца.

— Сто-ой, — прахрыпей маскаль, уздымаючы кольбу.

Хлапец на момант азірнуўся, ды ўбачыўши перад вачымі съмерць, дзіка ўскрыкнуў, але зрабіў зъячэйку скок у бок. Мякка ўелася кольба ў купіну, і стрымгалоў паляцеў чырвоны, разьдзіраючы свой доўгі нос аб калючкі шыпшыны. Усхапіўся. Зъянтэжаны ад неспадзянкі, чырвоны хутка апры-томніў. Твар яго абліўся пурпурна злосцю. З за-літымі крывёю вачымі, цяжка ступою ён пачаў на-бліжацца да хлапца. Запанавала съмяротная цішыня.

Маланкавы кінуўши позірк на ворага, хлапец убачыў, як заблішчэлі варожыя вочкі драпежнай прагнасцюю крыві. Напрудзіўши мускулы, чырвоны рыхтаваўся да съмяротнага скоку. Адчуваўся стра-шэнны канец.

Але хлапец не здрыгнуўся. Стайць, нібы пры-куты. Толькі вочы пільна сочыць за кожным рухам вялікана, які мядзвежаю ступою паволі рухаўся да юнака. Цяжкая рука, быццам пудовы молат, узды-маецца над галаесю хлапца і з сілэю апускаеца на няшчаснага. Съмерць нямінуча. Настулька затры-мала дыхаўніне. Напруджанасць да болю ахапіла яе.

Ды толькі съмерць, мабыць, яшчэ не надый-шла. Хлапец толькі мільгануў паміж рук напасыні-ка і апынуўся ззаду. Аж зароў ад злосці тоўста-морды ды, крутнуўшыся назад, схапіў хлапца за грудзі. Але, відаць, хлапец ня быў лыкам штыты. Не пасыпей эмвэдисты і азірнуцца, як юнак, падста-віўши нагу, неспадзеўкі гэтак штурхануў напасы-ніка, што той потырч паляцеў на зямлю.

Толькі ледзь паймкнуўся чырвоны ўзыняцца, як юнак апынуўся ў яго на карку і пачаў перыць па галаве кулакамі. Але сілы былі на роўныя. Схапіўши хлаца ў свае жалезнія абдымкі, эмвэдисты пад-маяў пад сябе.

Настулька ня вытрымала. Маланкаю скочыла наперад ды начала біць кольбаю па галаве тоўста-мордага, аж пакуль яна і не апала на пачырванелую ад крыві зямлю.

Жалезнія абдымкі расхіліліся, і юнак усхапіўся.

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

Зьдзіўлена, ня верачы сабе, ён пазіраў то на забітага, то на Настульку.

Настулька таксама ўзіралася на хлапца

— Ці ня будзе які знаёмы?

Але пазнаць не магла. Гэта быў ня толькі ма-лады каўшун, але і досыць прыгожы хлапец: ценкі, высокі, з запаленым малажавым тварам, вочы мей чорныя і задзірліва-кучаравы чуб. Пэўна, ні ў адной дзяўчыны пачынала мацней біцца саромлівае сэрца пры сустрэчы з ім.

— Ты куды? — запыталася Настулька.

— У лес, — прыглядаючыся на Настульчыну карабінку, нехадзя адказаў юнак.

— Хадзем! — загадала Настулька,

— А ты хто? — недаверліва кінуў хлапец.

— Хадзем! — ужо загадна выгукнула яна.

— Бач ты, — мармытаў хлапец, мэрам, і свая, а...

— Маўчы, — абарвала Настулька.

— Я толькі вінтоўку, — нагнуўся хлапец па зброю, — ды ладаўніцу адцягну. Спатрабяцца.

Пашлі. Настулька праставала да вогнішча. А-таман, як і раней, сядзеў на пні. Заплюшчыўши вочы, ён абміркоўваў плян вызвалення арыштаваных. Паступова думкі перанесліся ў мінулае. Дзясяткі гадоў прабеглі перад ім. Дзясяткі лепшых гадоў ня меў ён супакою. Марна прамінула ўсё яго жыцьцё.

— Пане атаман, — ціха загаманіла Настулька.

Атаман здрыгнуўся, нібы прахапаўся з глы-бокага сну. Ласкова зірнуў ён на Настульку ды пы-тальна перакіну зрок на хлапца.

— Напаткала на ўскрай лесу. Уцякаў ад чыр-воных.

— А дзе яны? — занепакоіўся атаман.

— Адзін. Абяшкоджаны на ўскрай лесу.

Атаман зірнуў на хлапца:

— Адкуль ты?

З Бярозаўакі... — хвалючыся пачаў юнак. — Бацькоў заарыштавалі... Я вырваўся... Уцякаў... Каля лесу натрапіў на чырвонага... Каб ня гэтая цётка, — кінуў у бок Настулькі, — загінуў-бы.

Хлапец перавёў дух, працягваў:

— Дапамажэце... Богам малю... Дапамажэце... Выратуйце бацькоў... Ра-туй-це-е, ужо не гаварыў, а выкідаў гукі хлапец.

— Добра. Супакойся, — ласкова суцяшаў ата-ман. — Аслабонім.

І хлапец адрозу павесялеў.

— Аслабонім, — працягваў атаман. — Ты-ж нас і да вёскі завядзеш. Балазей, застаўся жывы. А цяпер скажы, што гэта за войска і колькі яго?

— Атрад МВД чалавек 40 і раённая міліцыя — 10 чалавек. Ужо другі дзень, як рабуюць, арыштоў-

ваюць і катуюць сялян. Такая бяды... Ня дай Бог... Мэрам, ваўкі.

— Аслабонім, — яшчэ раз запэўніў хлапца ата-ман. — Цяпер-жа ідзі ды пару гадзін адпачні. Вы-ступім уначы.

Хлапец пайшоў. Ласкова па-бацькаўску пазіраў на юнака атаман, пакуль той і ня прымасціўся ка-ля вогнішча. Атаман заплюшчыў вочы, нібы задра-маў. Бязконцы думкі зноў закружыліся перад ім.

Настулька прысела на пень ды таксама задума-лася.

Малады хлапец. Аднасяльчанін. Яшчэ нядаўна быў хлапчуком, а цяпер?... Ваяк... Падрастает зъме-на... Сыцяг Пагоні будзе каму трываць...

Раптам позірк перанесліся на палатку.

— А што зь ім? Як чуеца?

І хуценька ўсхапіўшыся, паскоранаю хадою наблізілася да палаткі. Перад уваходам спынілася, хвілінку прыслухалася ды лёгкім ценем прашыг-нула ў сярэдзіну. Зноў прыслухалася. Цішыня. Настулька нізка нахілецца над ім.

Заварушыўся. Расплюшчыў вочы.

— Любая... шавеляцца вусны, — не забыла?...

— А руکі самі-ла-сабе моцна схапілі яе ў абдымкі. Настулька прыцінулася да яго грудзей і гэтак пры-пала, што ён зусім выразна адчуў біцьцё яе сэрца і яшчэ мацней прыцінуў да сябе.

— Цябе?... — адказала ціха, — ніколі.

І пажадліва зазіраючы ў самую глыбіню яго сэрца, вільготна заблішчэлі яе ѿчныя вочкі, зага-рэўся гарэзлівы агенчык:

— Ці хочаш мяне?

У адказ абыспаў яе пацалункамі.

Цела яе соладка затрымела ад успамінаў даўно мінулых хвалюючых пяшчотаў, заласкатлі пас-мы к'чараўных валасоў, расхіліліся каралавы губ-кі. Яна не супраціўлялася.

Вочы яе пацямнелі, блісніў юрлівы агенчык, як калісьці, успалыхнуў смагла-загарэлы тварык. Нібы вар'ятка, моцна прыцікаючы да сваіх поўных грудзей, яна душыла яго ў сваіх палкіх абдымках, п'яўкаю ўпівалася пунсовымі губкамі ў яго напаўраскрытыя гарачыя вусны, апальвала агністы-мі пацалункамі...

*

*

Мінула гадзіна. Сонна гойдающа верхалінкі дрэў, дрэмле зброснелая вадзіцца ў канаты, але варта ня мае адпачынку. З зарасыніку на ўскрай лесу, пранізаючы ночную цемру, дзіве цары воч піль на ўзіраеца на гасцінец, прыслухоўваеца да са-

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

мага нязначнага гуку.

У канайцы, што цягнулася ўздоўж шляху, штось зашамацела.

— Мэрам, хтось плішчыцца... — штурхануўшы сябру, прашаптаў вартаўнік.

— Цсс, — суняў яго другі.

I раптам перад імі, як зъямлі, вырас мільтон.

— Стой! Хто йдзе?

— Лесавік

— Пароль?

— Зялёны.

— Водгук?

— Перамога.

— Праходзь.

Мільтон парадуўся з кустам.

— А-а-а, гэта ты, Міхась? Ну ўбраўся. Мэрам, сапраўдны мільтон. Балаэй, я цябе не пачаставаў. Смалі да атамана!

*

*

Атаман уважна выслушай Міхася. Твар яго і да таго цёмны, аж пачарнеў, очы запалыхалі на добрымі агенчыкамі.

— Шчыра дзякую! — Прагаманіў атаман, моцна сціскаючы Міхасёвую руку. — А што жупяць наміж сабою бярозаўцы?

— Трывога і роспач агарнула ўсіх. Ня ведаюць, дзе шукаць паратунку. Маракуюць на свой лёс. Даведаўшыся, што мы тут, Богам прасілі выратаваць арыштаваных. Чулі, што арыштаваных пагоняць гасцінцам а 5-й раніцы.

— Дзякую, — яшчэ раз падіснуў Міхася за руку атаман. — Ідзі, браток, адпачні трохі. Цераз гадзіну выступаем.

Тымчасам карнач, абышоўшы варту, прыспешишы да вогнішча.

— Карнач! — выгукнуў атаман. — Варту зъяніць, а цераз гадзіну пад'ём.

— Ёсьць, пане атаман, загадана.

— Выконвай, перарваў яго атаман.

— Піліп, на варту каля дуба, — выгукнуў карнач.

— Ног пад сабою ня чую, ня то, што стаяць, — змораным голосам пачаў было адмаўляцца выкліканы.

— Не раздабарываць, — агрэзнуўся карнач.

— Пане, атаман, — выхапіўся з-пад вогнішча хлапец, — дазвольце мне.

Атаман цёпла зірнуў на хлапца, але рашуча адмовіў.

— Будзе работа ў табе. Пачакай трохі.

Твар хлапца зморшчыўся, нібы да плачу, і ён з

пакрыўдженым выглядам зноў прылёг да вогнішча.

Атаман змоўк, углыбіўся ў свае думкі:

— Цяжка будзе. Людзі змораныя.

Было холадна і вогка. Лесавікі часта варочаліся з боку на бок. Дзе-ні-дзе з купін падымаліся заспаныя головы ды ціха перакідаліся словамі:

— Чуў?...

— Га-а...

— Цераз гадзіну пад'ём.

*

*

Хуценька бягуць хвілінка за хвілінкаю, і не ўзбаве мінае гадзіна.

— Пад'ём!...

Зашалясьцелі, захісталіся кусты, і гай ажыў. Адусюль: з кустоў, з-за пнёў, з зарасніку выныралі нейкія дзіўныя постасці, якія пры мяявым святле вогнішча нагадвалі старожытных казачных прывідаў. З кожнаю хвілінай іх колькасць ліхаманкаў узрастала. Азброеныя лесавікі хутка збираліся калі вогнішча. Іхныя очы, у працігласіць змораным тварам, гарэлі нязвычайнай бадзёрасцю.

Атаман пазіраў і ласкова ўсміхайся.

— Ці готовыя?

— Готовыя, — загуло з усіх канцоў.

Наставулька, стоячы побач атамана, кінула лейценанту:

— Бачыш, колькі рашучасці і ахфягнасці.

Атаман узняў руку, і гул абарваўся.

Цераз гадзіну эмэздыстыя маюць рухацца па тракту з Бярозаўкі ў места. Будуць і хурманкі з нарабаваным дабром і арыштаванымі. Наша задача: зьнішчыць ворага і аслабаніць арыштаваных. Зразумелі?

— Зразумелі, — дружна адзваліся наўкола.

Гэта — лесавікі.

— Валодзя, — зівярнуўся атаман да свайго заступніка. — Залегчы за мостам абалал тракту. Адрезаць ворагу пераход цераз мост.

— Мікола!

Перад атаманам, выцягнуўшыся ў струну, нібы скамянеў, зусім маладзенькі хлапчук. У руках скарастрэл.

— Слухаю, пане атаман, — і застыў.

Гэта быў калішні эсбээмавец, які ня змог выраўцаца з савецкага акуржэння, каб выехаць за мяжу, і разам зь іншымі такімі-ж самымі юнакамі знайшоў сабе сховішча ў лесе, а потым далучыўся да атамана.

— Разве дзяржаву наперад і, як нахутчэй з юнакамі на грэблю. Перарэзаць тэлефон і далучыцца да

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

Валодзі.

— Ёсьць, пане атаман, перарэзаць тэлефон і да-лучыцца да Валодзі Баравога.

— Апанас!

Наперад высунуўся па-мядзьвежы складзены прысадзіста-кражысты ўжо сівы, але нябывала моцны дзед. За поясам меў з аднаго боку наган, з другога — гранаты. Спереду — нож Цераз плячо — ладаўніца, поўная набояў, У руках — верная адразанка.

— Табе, залегчы ў карчах абалал шляху. Па ім павінны рухацца абоў з арыштаванымі. Не забудзь выставіць дазоры.

А цераз хвіліну грозна басіў дзедаў голас:

— Хлопцы, увага. У карчох ля "Азярышча" мусім спаткаць чырвоных рабаўнікоў. Ни выпусьціць ні аднаго. Досьць піць нашу кроў.

— Ня выпусьцім, — рашуча адгукнуўся хлопцы.

— Толькі набояў ня псуць.

— Ды, што ты? Ня ўпяршыню...

— Ды па сваіх ня ўлупі. Гнацьмуць арыштаваных... Хурманкі з нарабаваным.

— Будзь пэўны. Сваіх аслабонім...

Атаман мусіў зачакаць, пакуль змоўклі дзедавы ваякі.

— Сыцініце, бо, — выгукнула Наставулька, не марнуйце часу...

— Карнач, — выгукнуў атаман.

— Слухаю, пане... — выцягнуўшыся ў струну палішук.

— Адрэзаць адыход чырвоных на вёску Агароднікі.

— Ёсьць, пане атаман, загадана адрэзаць адыход чырвоных на Агароднікі.

— Я іду на "Бярозаўку". На выпадак чаго, збірацца ў "Воўчым Лагу". Зразумелі?

— Зразумелі, — дружна адгукнуўся з усіх бакоў.

— Выконвай!

— А я?... — азвеўся лейценант.

— Са мною. Таксама і Бярозаўскі, — кінуў на хлапца атаман.

* * *

* * *

Вырушылі. Ішлі моўчкі. На ўскрай лесу разышліся, кожны ў сваім кірунку. Малады хлапец паскоранаю хадою прастаўаў на Бярозаўку. Засталося з кілямэтрам. Спыніўся, прыслухаўся. У вёсцы быў вялікі рух. Гойсалі на канях чырвоныя апрычнікі, палохалі і так напалоханых курэй, плачам заліва-

ліся дзеці, галасілі бабы, злосна брахалі, завываючы сабакі.

Атаман вачыма нізаў далеч. Уесь ператварыўся ў слых. Пачуўся конскі тупат. Збачылі і заляглі ў кустах. Хутка вырысаваліся два коньнікі. Досьць выразна данёсся скрып колаў — гэта рухаўся абоў з арыштаванымі і канвоем. Галоўныя сілы заставаліся яшчэ ў вёсцы.

— Пралусыць, — загадаў атаман.

Коньнікі праскакалі, праехалі хурманкі і зынкі з вачэй.

— Усташь, — усхапіўся атаман, — за мною марш!

Далей пасоўваліся з найвалішымі засыцерогамі. Наперадзе, зь Бярозаўкай хлапец, за ім атаман, далей лейценант, Наставулька і інш., адзін за адным. Пад нагамі хруснула галінка. Спыніўся. Прыйсухаліся — цішыня. Зноў, нібы цені, пасунуліся далей.

З кожным рухам навостранасць усё больш і больш узрастала, сэрца грукала мацней, звонам адбівалася ў скронях. Напруджана ўзіраліся ў кожны кусцік, у кожны слупок. Здавалася, што вось-вось з нейкай зasadкі выблісне съмертаносны агеньчык.

Пачалі вырысоўвацца азяроды. Ёшчэ сотня кроўкай і крайняя сядзіба. Сыцека скрывала ўлева і пачягліся на выган.

Раптам удалычні выбухнуў стрэл, за ім другі.

— Лажыся! — даў знак атаман.

Зачалася частая траскатня каля Азярышча, выбухнула колькі стрэлай каля мосту, і запанавала мёртвая цішыня.

— Малайцы хлопцы, — мільгунула ў думках.

Сыцілася і вёска. Цішыня. Зласлівая цішыня, што крье ў сабе пагрозілівую небясыпеку, дэнэрвуе. Але, як сунуцца да ворага праста ў пастку?

Заміж зasadкі ворагу, сам трапіш на зasadку. А марудзіць нельга. Атаман азірнуўся. Лейценант сарваўся з мейсца і да атамана:

— Пане атаман, дазвольце...

— З Богам. — абарваў на слове атаман, разумеючы лейценанта.

Астатні, нізка сагнуўшыся, амаль што прыпадаючы да самае зямлі, хутка пасоўваўся наперад, маланкава перамахнуў цераз плот ды, трymаючы паліц на спуску, нішкам падаўся разораю да загуменыня. Каля гумна штось заварушылася.

— Падрыхтавацца!

Пачынала днеч. Хлопец воч на спускаў з лейценанта, аж рот разявіў ад зядзіўлення, пазіраючы, як той, то заныраў у разору, то спрытнымі скачкамі толькі мільгай перад вачыма, хутка пасоўваўчыся наперад. I раптам зынік. Нібы, скрэз зямлю праваліўся.

Кожны з трывога сачыў за адважным учынкам

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

лайценанта. Але найбольш хвалявалася Настулька. Яна нэрвова перажывала кожны яго рух, усім целам ўздрыгвала ад драбнюткага шолаху.

І Раптам... Настулька анямела. Яна ў гэтай хвіліне ўбачыла штось жахліве, што ёй аж дых зацяло, кроў застыла ў жылах. Настулька зблалела. Рукі трымцяць, у шырокія раскрытыя вачох -- жах.

Перад самым плотам прыгуменъня высока ўзыялася галава лайценанта, і зараз-жа з-за гумна разлёгся стрэл. Здрыгнулася галава і ўпала ўніз.

— А-а-а... — вырвалася ў Настульку.

Яна ўсхапілася, ірванулася наперад.

— Куды?... — моцнаю рукою затрымаў атаман, а ў галаве: "шкада... адважны..."

Настулька зьняможана асуналася. Вочы-ж так і ўліплі да гумна.

І раптам усміхнулася: — Божа міласцівы... Жывы... Гэта-ж толькі яго шапка, ўзынятая на вінтоўцы.

Аджыў і атаман. Павесялеў.

— Хлопцы! Прышэл — левы рог гумна. Агонь!

Бухнула агністая лінія з-за мяжы. А ў адказ войканные раненых, брудная лаянка ды некалькі бяз ладу стрэлаў.

— Добра, хлопцы, — пахваліў атаман.

Узыялася стравяніна з іншых будынкаў. Лесавікі прыціснуліся да зямлі. Завязалася байка. Некалькі трапных стрэлаў лайценанта прызямліў чырвоных ля гумна. Лесавікі выхапліліся і заляглі ў прыгуменъні. З-за рогу суседнія каты высунуліся "мільтоны".

— На мушку іх, — цэліцца Настулька.

Бухнула некалькі стрэлаў. Пярэднія ўпалі, заднія завярнулі назад. Агонь з абодвых бакоў узмоцніўся. Лесавікі пачалі разорамі пасоўвацца наперад, што давала пэўнае сховішча, але толькі да часу. Засталося крокад 30. Лайценант узмоцніў агонь.

— Падрыхтавацца да атакі!

Атаман падаўся да сярэдзіны лініі і хутка ўсхапіўся:

— За мною!... Ура-а!...

— Ура-а-а, — аж у вушах зазывінела.

Здавалася, зямля затрэслася ад тупату сотні ног.

Раптам хруснула збоку галінка. Атаман азірнуўся. То эмвэдысты, падпоўшы няўзнак да самых лесавікоў, нібы ўпыр, усхапіўся з-за зямлі і, стрэліўшы ва ўпор у лесавіка, што бег побач Настульку, умэнт павярнуў назад ды, спрытна перамахнуўшы цераз плот, скаваўся за рог гумна. Заскочаная ад нечаканасці Настулька стрэліла ўсьлед, але прамахнула.

— Маеш шчасыце, — злосцілася яна. — Пачакай... Ня вылазаешся... Крыважэр...

Настулька, а за ёю і хлопец началі сьцігаваць і падаліся ўлева. Стараючыся вымкуцца з кола, эмвэдысты выскачыў з-за гумна ды прыгуменънем пабег паўз кусты, каб потым ускочыць у садок.

— Не ўцячэш, — падумала Настулька, падаўчыся яшчэ лявей, але, спатыкнуўшыся на камень, потырч палацела ў лужыну.

Хлопец умэнт быў каля Настулькі, каб дапамагчы, але яна сама хутка ўскочыла на ногі. Карыстаючыся момантам, эмвэдысты зьнік у садку.

— Дзе ён? — вырвалася ў Настулькі, — Няўжо ўцёк?

Хлопец таксама азіраўся наўкола, не разумеючы, як гэта так хутка сталася. Да толькі раздумоўваць ня было часу.

— Наперад! — выгукнула Настулька. А вони?... Гараць.

Пабеглі. Хутка яны ўзьбіліся на крывую съечаку, што хавалася за кустамі парэчак і агресту.

— Там... напэўна там...

Садок яшчэ ні прачніўся ад ночнай млявасці: ні здрыгнуцца галінкі дрэў, ні зварухнуцца кусьцікі. Сыцігуючыя спыніліся. Настулька ніжэ зрокам імгулу, але нічога ня бачыць, водзіць вачыма па кустах — ня відаць.

— Ён там мусіць быць. Дзеесь прытаўся і чакае.

Можа ўжо бярэ на мушку.

І Настулька зноў ўзіраеца ў кусты. Заваруўшыліся галінкі. Настулька насыцяржылася і маланкава рванулася за дрэва. І сама ўпору. Гримнуў стрэл. і куля ўпілася ў яблыню.

Карыстаючы момантам, эмвэдысты выхапіўся з-за куста і, прыгінаючыся да зямлі, хуценька падаўся да плоту, каб выскачыць на суседнюю дзялянку. Настулька нацэлілася і раз за разам націснула курок. Бухнулі стрэлы, і разнёсся па садзе крэбюло.

— Уцэліла... — вырвалася ў Настулькі, — хутчэй... хутчэй... ў палон... закладнік...

Настулька сьпяшалася, аж задыхалася. Але хлопец яе выперадзіў. Схапіўшы раненага за руکі, налёг на яго ўсім цяжаром цела, моцна прыціскаючы да зямлі. Эмвэдысты бараніўся, як мог, але надарэмна. Штохвіліны ён слабеў і слабеў. Стрэлы Настульчыны былі цэльнія. Правая лыдка і правы локаць крывавіліся. Эмвэдысты пачаў енчыць. Хлопец не марудзіў і, звязаўшы папругаю руکі, прывязаў да дрэва.

Агонь трывае надалей. Паспрабавалі было чырвоныя вымкуцца на Агароднікі, але трапіўшы на

(Заканчэнне на 28 бач.)

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

БЕЛАРУСКАЯ ДУМКА

АЛЕСЬ ЗМАГАР

І ГАДЫ МІНАЮЦЬ ЗА ГАДАМИ

І гады мінаюць за гадамі,
Палазамі Коляды рыпяць,
Закавала рэчку ланцугамі,
Замяло зямельку саванамі,
Ды Калядак нешта ня чуваць.

І у гэту сумную часіну
Пазірае маці у вакно:
Ўсё чакае, моліца па сыну,
Ці жывы яшчэ, ці мо загінуў
Яе любы, родненькі сынок.

* * *

ДАРАГАЯ, НЯ ПЛАЧ

(Прысьвячаю Ані —
сяброўцы С. Б. М.)

Чырванеўся усход,
Край гарэў ў барацьбе,
Люд няшчасны крывавіўся, гінуў...
Ледзь шаснаццаты год
Прамінуў у цябе,
Пакідала ты родну айчыну.

Навакола кусты,
Луг, загоны і сад,
Дарагі ўспаміны аб клёнах...
І заплакала ты
Ды пайшла ля прысад
З болем сэрца ад крыйуды праклёнай.

Займшэлася золь.
Сумна ў далеч глядзіш:
Як сустрэнуть чужацкія людзі?
Але ў думках скрэзь боль
Эс-Бэ-Эмаўскі крыж
Упрыгожваў дзяўчыны грудзі.

І ўсміхнулася ты,
Прашаптала "бывай!"
Ды махнула рукою скрэзь сълёзы
На бор цёмны, густы,
На палеткі, ручай,
На садок, на таполі, бярозы.

Дарагая, ня плач,
На лёс не наракай,
Прыйдзе час і скрыжуе дарогі,
З дымам зынікне палач,
І мы вернемся ў Край
На змагарным шляху перамогі.

ЛЕСАВІКІ

(Заканчэньне з 26 бач.)

засадку, атрымалі такі пачастунак, што толькі сям-там удалося некаторым адскочыць назад і засесьці ў сельсавецкім будынку, адкуль адкрылі страшэнную страляніну.

— Прыдушиць агонь скарастрэла, — гукнуў атаман.

Пачалася неймаверная траскатня. Але гэта было толькі марнапсаньнем набояў. А час ішоў. Лейценант наблізіўся да атамана, перакінуўся словам.

— Прыцэл вышэй, — выгукнуў астатні.

Лейценант сарваўся з мейсца і, пераскакваючы ад дрэва да дрэва, хутка наблізіўся да сельсавецкага будынку. Праслызнуўшы да вакна, моцным рухам кінуў у сярэдзіну дзьве гранаты. Як гром, разълягліся ўзоры, і хата напоўнілася енкамі.

Вочы Настульчыны заблішчэлі, ёй прыпомніліся арыштаваныя бацькі, і на яе каралавых вуснах зявілася зласлівая ўсьмешка:

— Так іх, бандытаў...

У гэты мэнт некалькі эмвэдыстаў выскачыла з хаты. Не разглядаючы куды, яны кінуліся ў бок Настулькі. Пярэдні з іх, здаравенны з вялічэзною конскаю мордаю бег проста на яе. Настулька ўзьняла карабінку, прыцэлілася, націснула раз, два і... жах... Набояў няма.

Настулька наўцекі. Ён усьлед. Азірулася — сьцігае. Штохвіліны — бліжэй і бліжэй.

— Не ўцячы, — мільганула думка, — няма сілы.

Яна чуе за сабою цяжкі тупат ботаў, паскораны подых. Азірулася ды не пасьпела адхіснуцца, як раптам атрымала удар па галаве. Чорныя кругі замільгацелі пе-

рад вачыма. Але удар не зваліў яе з наг. З астатнія сілы яна хапіла напасыніка карабінку ў похвіну.

— Гадзіна... — прахрыпей той і паваліўся.

Падскочыў другі, зноў удар па галаве, і Настулька, траячы прытомнасьць, унырылася ў няведамую цемру.

Яна ня бачыла, як кінуўся ёй на дапамогу лейценант, як прыкончыў ён абодвых эмвэдыстаў. Яна ня чула, зь якім болем ён выгукнуў "Настулька", як схапіў яе на рукі, абсыпаў пацалункамі. Яна ня сустрэла паверненых назад хурманак, ня прывіталася з роднымі бацькамі. Яна не разъвітала з люблю вёску, абсыпанаю целамі зынішчаных рабаўнікоў і толькі, як скроў сон пачула гэтак знаёмыя, гэтак дарагія ёй слова:

НЯХАЙ ЖЫВЕ 25 САКАВІКА!

І загрымела ў адказ:

— Жыве Беларусь!

Настулька расплюшчыла вочы:

— Жыве!

* * *

**АБАВЯЗКАМ КАЖНАГА БЕЛАРУСА
ЧЫТАЦЬ І ПАШЫРАЦЬ
— БЕЛАРУСКУЮ ДУМКУ —**

ОПЭРА "НА КРАЙ СЬВЯТЛА"

Амаль усе большыя гістарычныя падзеі выяўляюцца ў мастацтве і музыцы. Нядайна кампазытар Д. Верасаў закончыў пісаць опэру "На край съятла". Аўтар называе яе музычнай трагэдый, дзеля таго, што ў ёй паказваецца ўвесць той трагізм беларускага народу, які ён перажыў падчас Другое Сусветнае Вайны.

Дзеля адлюстраванья тых падзеяў, кампазытар узяў, як лібрэто, паэму Масея Сяднёва — "На край съятла", якая ёсьць вельмі добрай дзеля сцэнічнага адбіцця тагачасных падзеяў. Кампазытар, па магчымасці, стараўся не мяняць тэксту, толькі дзеля сувязі былі дапісаны некаторыя ўстаўкі.

Кароткі зъмест опэры: немцы кідаюць бомбы на Менск. Герой опэры Максім знаходзіцца ў турме. Падчас саматохі, калі вязыніяў пачалі пераводзіць у бункеры і расстрэльваць, Максіму ўдалося ўцячы. Ён адразу спрамоўваецца ў сваю вёску, да сваіх бацькоў і свае дзяўчыны. Немцы назначаюць старшыню воласыці, а Максіму прапануюць становішча валаснога пісара. У гэты-ж самы час, партызаны пішуць яму ліст, каб ён, працуячы ў воласыці, трymаў з імі лучнасць. Калі немцы і старшыня гоняць зарэкованых кароў праз лес, на іх нападаюць партызаны, забіраюць каровы, а старшыню расстрэльваюць. Максіма захопліваюць партызаны ў хаце бацькоў і забіраюць у лес, але пасылья адпушчаюць. У той час немцы масава бралі людзей на працу ў

Нямеччыну. Выяжджае і Максім. На станцыі ён атрымлівае ліст ад свае дзяўчыны Ніны, ў якім яна піша, што яго матку цабілі партызаны. Цягнік пад'яжджае да Менску і опэра на гэтым канчаецца.

Опэра трывае трох гадзін і складаецца з пяці падзеяў і трынаццаці сцэн. Дзеля пастаноўкі патрэбны 22 дзяячыя асобы незалежна хора і масы. Кульмінацыйным месцам опэры ёсьць той момант, калі партызаны забіраюць Максіма і перажыванье маткі спрычыненыя гэтай падзеяй. Гармонія опэры адказвае поўнасці музычных патрабаванняў XX-га стагодзьдзя — 12-ці таноў.

Кароткая інtradукцыя опэры пачынаецца тэмай маткі — галошаньнем, якое часта паўтараецца ў ўсёй опэры, як плач прыгнечанага беларускага народу, як доля паняўленай Беларусі.

Кампазытар выкарыстаў у опэры беларускія народныя мелёдыі, як "Крыжачок", з гарманізаваны на мадэрнай гармонії, і некалькі беларускіх мелёдый у апрацыўцы і гармоніі аўтара опэры. Вельмі трапна выведзены кампазытарам Верасавым стылявыя асаблівасці, як водгаласты кулямётнай стральбы, разрыву бомбаў і пакрывааны аздыхіў другімі.

Опэра "На край съятла" зъяўляецца 63-ім музычным творам сп. Верасава. Пажадаем-жа нашаму паважанаму кампазытару шмат сіл, здароўя і далейшай плёнай працы на беларускай музычнай ніве.

3 ВЫДАВЕЦКАЕ НІВЫ

★ Выдавецтва Беларускага Вызвольнага Руху ў Манчэстэр, Англія, выпусціла зборнік вершай М. Кавыля "Першая Рана". Зборнік можна набыць у — *J. Lashchynski, 10 Armstrong Ave., South River, N. J., U.S.A.*

★ БЕЛАРУСКІ ПЕСЕННЫ ЗБОРНІК. Выдавецтва Згуртаванья Беларускае Моладзі ў Амэрыцы выдала ў прыгожым выданыні "Беларускі Песенны Зборнік" праф. М. Куліковіча. Зборнік абыймае 228 старонак, зэмшчае 92 песьні з нотамі і дзеліца на 5 разьдзелаў: гістарычнае мінулае, рамансы, і песьні на слова беларускіх пастаў, лірычна-народныя песьні, песні лёгкага жанру, жарты, гульні і скокі. Цана кніжкі \$10.00. Выпісваць можна: *Ul. Duniec, 814, Brayton Ave., Cleveland 13, Ohio.*

★ Арганізацыя Беларуска-Амэрыканскага Моладзі ў штаце Ільіноіс перавыдала на рататары паэму М. Машары "Съмерць Кастуся Каліноўскага".

★ Стараньнем Злучанага Беларуска-Амэрыканскага Дапамаговага Камітэту перавыдадзена "Беларуская Школа" — першая пасыль лемантара кніга да чытаньня — К. Езавітава: Вельмі добры дапаможнік для

ХРОНИКА БЕЛАРУСКАГА ЖЫЦЬЦЯ

Ф ЗША — 18 сінегня 1960 г. у залі Шакаў у Саўт Рывэр адбыўся Агульны Гадавы Сход сяброў Саюзу Беларуска-Амэрыканскай Моладзі, аддзелу Саўт Рывэр, на якім адбыліся перавыбары ўправы.

беларускіх школак. Цана кніжкі \$2.00. Кніжку можна набыць у З. Б.-А. Д. К-це, 190 Turnpike Road, South River, N. J.

★ Вышаў "Царкоўны Сьвятач" №10, маркоўна-грамадзкі часапіс, выдае Царкоўная Рада Беларускае Праваслаўнае Царквы ў Саўт Рывэр. Выданыне прыгожае і багатае зъместам. Выпісваць можна: *187 Whitehead Ave., South River, N. J.*

★ У лютым — чэрвені вышла шэсцьць нумароў /1(49) — 6(54)/ "Съветач Хрыстовае Навукі", першы беларускі эвангельскі часапіс. Часапіс съціплы, але багаты зъместам. Выдае а. Ян Пятроўскі, *Central Square, N. Y.*

★ Вышаў чарговы нумар "Бюлетэню" Саюзу Беларуска - Амэрыканскага Моладзі прысьвечанага 43-ім угодкам Абвешчаныя Незалежнасці Беларусі.

★ Вышаў квартальнік "Беларуская Моладзь" № 9. Зъмест багаты, частка матэрыялу зъмешчана ў ангельскай мове. Выпісваць можна: *401 Atlantic Ave., Brooklyn 17, N. Y.*

У новую ўправу ўвайшлі: Грыгоры Арцюшэнка — старшыня, Лявон Шурак — заст. старшыні і сакратар, Міхась Палюховіч — скарбнік, Іван Калтуноў — памочнік скарбніка, Віталі Цярпіцкі — куль-

турна-асьветны кіраўнік, Вольга Лапека і Люба Урыўская — памочніцы культурна-асьветнага кіраўніка, Васіль Талмачэвіч — спартовы кіраўнік, Сяргей Касцюк і Тамаш барысэвіч — памочнікі спартовага кіраўніка, інж. Міхась Бахар — сябра. У Рэвізыйную Камісію выбраны: Уладзімер Валаткевіч — старшыня, Сяргей Казакоў і Станіслаў Дашкевіч — сябры.

Ф СЫДНЭЙ, Аўстралія — 28 студзеня г.г. адбыўся перадвыбарчы сход Беларускага Аб'еднання ў штаце Новая Паўднёвая Валія. Справаздача старшыні сп. М. Зуя і скарбніка сп. Г. Алехніка выявіла, што мясцовая Управа мае вялікія асягненыні ў грамадзкай працы. Пасыль шырокое дыскусіі па справаўдачы, сход удзяліў абсолюторыюм уступаючай Управе і перавыбраў яе на новую ка-дэнцыю на 2 гады. Толькі скарбнік Управы сп. Г. Алехнік, які зъяўляецца і скарбнікам Царкоўна-Грамадзкага Камітэту, на яго ўласную просьбу, ня быў перавыбраны, а на ягонае месца абраны сп. М. Ціхан.

На заканчэнніе, на прапанову старшыні перавыбарчага сходу сп. К. Качаноўскага, Генэральны Сакратар Галоўнае Управы Беларускага Аб'еднання ў Аўстраліі сп. А. Алехнік зрабіў кароткі агляд працы Аддзелу Вонкавае Рэпрэзэнтациі Аб'еднання, мэтую якога ёсьць пашырэньне добрага імя беларуса сярод другіх народаў.

Ф ЗША — 26-га лютага старшыня Беларускага Кангрэсавага Камітэту Амэрыкі I. Касяк меў у Саўт Рыверы для сяброў Саюзу Беларуска-Амэрыканскай Моладзі даклад на тэму "Беларуская эміграцыя ў вольным съвеце". Даклад быў вельмі цікавы і трэба толькі пажадаць, каб падобныя даклады адбываліся часцей ня толькі для моладзі, але і для шырэйшага агулу.

НЯМЕЧЧЫНА. — Ад 5 па 9 сінегня 1960 г. у супрацоўніцтве з Міжнародным Форумам, адбылася чарговая канфэрэнцыя Эўрапейскага Міжнацыянальнага Супрацоўніцтва. Старшынёю канфэрэнцыі быў пасол у нямецкі Бундэстаг (Сойм) сп. Gustav Adolf Gedat. У канфэрэнцыі прымала ўдзел 40 чалавек, прадстаўнікоў розных палітычных і на-вуковых арганізацый і прэзы. Ад беларусоў у Нямеччыне ў канфэрэнцыі прымаў удзел сп. Д. Касмовіч,

На канфэрэнцыі былі зачытаны і прадыскутаваны наступныя рэфераты: 1. Эўропа цэнтралізаваная ці федэралістычна? 2. Нацыянальная съведамасць і амежаваныне сувэрэнітету 3. Нацыяналізм, патрыятызм і шавінізм (дискусія за круглым столом).

Вынікі канфэрэнцыі падсумаваны ў 6-ці раза-люциях, у якіх, між іншым, съцверджана, што Эў-

У Выдавецкі Фонд часапісу "Беларуская Думка" паступіла:

1. З карнавальнага вечара, адданага ЗБАДК-м 27 лютага 1960 г. у Саўт Рывэр, — \$173.91.
2. Ад Беларускага Драматычнага Гуртка ў Саўт Рывэр — \$60.00.
3. Прыйтак з буфету на танц. вечары 17 верасня 1960 г. — \$62.05.
4. Ад продажу часапісу "Беларуская Думка" — \$51.50.

Унеслы гадавыя складкі (на \$10.00):

1. Кс. Вайцяхоўскі,
 2. І. Касяк,
 3. М. Палюховіч,
 4. Ул. Траскевіч,
 5. Л. Шурак,
 6. В. Арцюшэнка,
 7. А. Занкавіч,
 8. Э. Ясюк,
 9. Д. Валько,
 10. Ар. Русак,
 11. М. Сенько,
 12. М. Навіцкі,
 13. Айцец М. Лапіцкі,
 14. М. Грэбень,
 15. Ул. Красоўскі,
 16. М. Карповіч,
 17. Б. Шчорс,
 18. Айцец Ян Пятроўскі,
 19. В. Літаровіч,
 20. Л. Брылеўская;
-
21. Ф. Высоцкі — \$5.00.

(Працяг у наступным нумары)

ропе больш адпавядзе федэралістычны, а не цэнтралістычны кірунак; што нацыянальная съведамасць народаў Эўропы не зъяўляецца перашкодой для Злучанай Эўропы; што гэтая нацыянальная съведамасць ня робіць перашкоды для амежаваныне сувэрэннасці эўрапейскіх дзяржаваў на карысць Злучанай Эўропы; што эўрапейская па-

наднацыянальная надбудоўка не пагражае незалеж-
насці малых ёўрапейскіх дзяржаваў і не спрыяць-
ме зяніку іх нацыянальнай съведамасці.

НЯМЕЧЧЫНА. — 24 лютага сёлета прадстаў-
нік Высокага Камісара па справах бежанцаў у Ням-
еччыне сп. *Raymond Terrillon* склікаў у Мюнхене
паседжанье прадстаўнікоў эмігранцкіх арганіза-
цыяў у Нямеччыне. Ад беларусаў прысутнічаў сп.
Д. Касмовіч.

На паседжаныні, між іншымі тэмамі, былі пару-
шаны: справа адшкадавання тым бежанцам, якія
пацярпелі на здароўі ад нямецкіх уладаў з-за на-
цыянальных поглядаў у часе 2-ой усясьветнай вай-
ны, і дапамога з ітак званага *ULNCR Indemnification Fond*.

Усе асобы — дзе-б яны ні былі цяпер — якія
пацярпелі з-за нацыянальных поглядаў, як сказана
было вышэй, могуць атрымаць адшкадаванне ад
нямецкага ўраду, які признаў на гэтую мэту 45
мільёнаў ням. марак. Асобы гэтых павінны быць
яшчэ без грамадзянства тae краіны, куды яны вы-
эмігравалі, а таксама перад 1.10.1953 г. лічыліся ў
Нямеччыне безайчыннымі чужаземцамі (*Heimatlose Ausländer*). Фармуляры можна атрымаць ад

VEREINTE NATIONEN,
DER HOHE KOMMISSAR FUER FLUECHTLINGE,
AMT DES VERTRETER IN DEUTSCHLAND
BAD GODESBERG, RHEINALLEE 18, W. GERMANY.

НЯМЕЧЧЫНА. — 25 лютага ў Мюнхене, пад
старшынствам падпалк. Д. Касмовіча, адбылося па-
седжанье ЦК АБН. Зпасярод іншых тэмаў, якія
датычыліся вызвольнай барацьбы паняволеных ка-
муністамі народаў, быў апрабаваны плян дзейнасці
на 1961 г. і падпісаны мэмарандум да Аб'ядна-
ных Нацый у справе вызвольнай барацьбы паняво-
леных бальшавізмам народаў.

СЫДНЭЙ. — 20 лютага адбылося паседжанье
Галоўнае Управы АБН на Аўстралію і Нова-Зэ-
ляндыю, на якім абмяркоўваліся пляны дзейнасці
на бягучы год. У паседжаныні прымаў удзел і бела-
рускі прадстаўнік сп. А. Алехнік.

ЗША. — Па ініцыятыве Саўт Рывэр-
скага аддзелу Злучанага Беларуска-Амэры-
канскага Данамаговага Камітэту, 14 траве-
ня сёлета беларуская грамадзкасць ладзі-
ла банкет з нагоды 30-х угодкаў паэтычна-
літаратурскай дзейнасці *Mihaela Kavylia*,
аднаго з нашых выдатнейшых і найбольш
ведамых паэтаў на эміграцыі.

Ушанаваць свайго паэта зьявіліся ня-
толькі беларусы Саўт Рыверу, але і ваколіч-
ных Нью Брансвіку, Гайланд Парку, Прин-
стону, Пасэйку і нават Нью Ерку.

Старшыня Саўт Рывэрскага аддзелу З.
Б.-А.Д.К. сп. А. Занкавіч, адчыняючы бан-
кет, прывітаў юбіляра і прысутных ды пе-
радаў вядзенне банкету тост-майстру сп.
Б. Шчорсу. Прывітаўшы юбіляра і гасцей,
сп. Б. Шчорс даў слова паэту Янку Зола-
ку, які прачытаў рэфэрат аб жыцці і твор-
часці *Mihaela Kavylia*.

Пасля рэфэрату тост-майстар падняў
тост за здароўе юбіляра, і банкет пачаўся
У часе банкету з прамовамі выступілі: а. М.
Лапіцкі, кс. д-р У. Рыжы-Рыскі і інш. Усе
прамоўцы асабліва падкрэслівалі, што мы,
беларуская палітычная эміграцыя, адзнача-
ючы юбілей *Mihaela Kavylia*, даём найлеп-
ши адказ і правакатарам савецкай газэткі
„Голос Радзімы“. У часе банкету сп. Шчорс
наведаміў прысутных, што у якасці пада-
рунка юбіляру куплен пісмовы стол.

Пад канец банкету М. Кавыль высту-
піў з адказнаю прамовою вершам.

Усьлед за прысутнымі на банкете, і мы
жадаем юбіляру: „Сто год!“ і спору ў пра-
цы на творчай ніве.

Рэдакцыйная Калегія: Л. Галік, А. Даніловіч (галоўны рэдактар), М. Кавыль, І. Касяк,
пратапр. а. М. Лапіцкі, д-р М. Шчорс.

Адрес Рэдакцыі: A. Danilovich, 111 So. Fourth Ave., Highland Park, N. J.

Выдае: Беларускае Выдавецкае Таварыства ў ЗША.

